

19-ik szám. Május 9. 1867.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi RUSZ K.

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja : 8 hasábos petítség egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a Kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-ik sz.)
a kéziratok pedig a lap szerkesztőségébe (Dohány-utca 1-és sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1867.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV
M. AKAD. NYOMDÁSNÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Az erdélyi nemzeti muzeum Kolozsvártt.“
Ósvai A-tól. — „Támán.“ (Beszély.) *Blaziewicz Theoktisztól.* — „Szt. István palástja.“ — Dél-Amerikai élet. — „Álvilági képek.“ *Fehér Ipolytól.* — „Levelek Páriából.“ *Irdányi Dénieltől.* — „Egy hét története.“ *Vadnai Károlytól.*

„Vegyes közlemények.“ — „Ujdonságok.“ — „Irodalom.“ — „Szerkesztői üzenetek.“

Képek: „Az erdélyi muzeum Kolozsvártt.“ — „Sz. István palástja.“ Mondoruku indus férfi. — „Sajátságos szokás a mondoruku indusok közt.“ — „Indusok majmokra vadászva.“ — „Képtalány.“

Ujdonságok.

* (A koronázási ünnepély rendjét) már megállapíták. Ez ünnepélyek három napon át fognak tartani, míg a szent korona közszemlére lesz kitéve. A koronázási napot megelőző estén kezdődik, a város összes harangjai megzudulnak s az utcákon zenekarok játszanak. A koronázási napon tartják meg a budai vármezőn az országos népünnepélyt, s este a nagy fáklyás menetet. A koronázás utáni első napon Ó Felségénél nagy fogadtatás lesz, a redut termeiben pedig nagy lakoma; ugyanekkor a város öt részében a polgárok is rendeznek lakomákat, s onnan a redutban megjelenő királyi párhoz küldöttségek mennek; este a város ünnepélyesen kivilágittatik. Második napon a pesti városligetben rendeznek népünnepet; a szegények háza előtti téren megy véghez az ökörsütes és borkiosztás. Magától lehet érteni, hogy e napok alatt Budapest teljes díszben fog pompázni. A fővárosba érkező fejedelmi párt diadalivek, küldöttségek és bandériumok várják. A koronázási menetre ismét diadaliveket emelnek minden utcáson, hol a menet elvonul. Így a Lloyd-épület mindkét szárnyát diadalivekkel látják el; — két kisebbet a belvárosi templom és a piaristák épülete előtt is állítanak, ugy szintén a váci utca színház-tér felé eső részén. A redout épület rozszant részét is kidiszítik, hogy korhadt falaival ne zavarja a díszet. A városháza szintén ünnepélyesen fog kidiszíttetni, úgy hogy a torony felső része vánkoson fekvő koronát képezend, mely az épület többi részeivel füzérekkel leendő összekötve, míg a városháztérre nyíló összes utcanyílások füzérekkel, a váci utca nagyszertű négy csilárral, a Dorottya utca a bank épület és magyar királyhoz címzett szálloda közt légben függő iv alakú díszitménnyel, ez utcának többi része füzérekkel fog díszíttetni. Pompás lesz a lánchid-tér is, hol a királyi-domb emelkedik. A koronázási esküpadot Skálniczky építész tervezi és állítja föl, s a maga nemében remek műnek mondják. Ez ünnepélyek költségei 30,000 frtra vannak téve. A város és magánosok, a hol csak lehet, emelvényeket állítanak a közönség részére. A városi bizottság a nagy emelvények üléseit következőleg állapítja meg: egy páholy 40 frt, egy ülés az első hat padban 6 frt, a hátsó öt padban 4 frt. Elrendeltetett továbbá, hogy mindazon házak tulajdonosai, melyek mellett a koronázási vonal elhalad, házaiknak kidiszítésére felhivassanak, valamint a gőzhajózási társaságok is, hogy gőzöseikkel az ünnepélyt és díszet emelni sziveskedjenek. Arról is gondoskodni fognak, hogy e napok alatt a koldusok raja el ne árássa a fővárost. A városi szegényekről sem fognak megfeledkezni, a koro-

názás napján megvendégelik őket, s hogy a nemzeti ünnepély alatt a fővárosban éhező ne legyen, Harkányi-Koppély Fülöp 500 frtnyi adományt tett, s hihető, hogy ez még szaporodni fog. — Buda városa a koronázási ünnepélyekhez 400 tagból álló lovas bandériumot állít. Állványokat a város több pontján emeltet, diadalívek azonban az eddigi rendelkezések szerint nem fognak fölláttani. Zászlókra és díszítésekre a város körülbelül 40 ezer rőf kelmét rendelt meg. A koronázás után a Csepel-szigeten nagy vadászat lesz, hova földiszített gőzösök fogják szállítani a meghívott vendégeket. Átalában mindent elkövetnek, hogy e nap mindenki előtt emlékezetes legyen. Azt sem mulaszthatjuk el megemlékezés nélkül, hogy egy vidéki orvos a főlovászmesteri helyettesnek ajánkozott, miszerint a koronázásra nemzeti szintűvé festi a Duna vizét.

* (Ő felsége ruházata a koronázáskor) a következő lesz: Aranyhimzetű vörös dolmány, ugyanoly színű magyar nadrág, világos sárga szattyán csizma, a kék rövid galléru koronázási köpeny, ez alatt a dolmány fölött az aranygyapjas rendszalagja, nyaka körül pedig annak rendjele, fején a korona és oldalán, csipője körül szent István kardja. Fehér lovának szerszáma gazdagon lesz megaranyozva, s kantárja a megyék címereivel díszítve. A ló sörénye arany zsinórokkal lesz öszszefonva.

* (A koronázás után,) mint széltiben beszélük, ő Felségeik körutazásra indulnak az országban, mely azonban rövidebb ideig fogna tartani. A többi között Szeged, Szabadka, N.-Várad, Debrecen, a felsőbb vidékeken Kassa, Rima-Szombat, Balassa-Gyarmat részesül a fejedelmi látogatás szerencséjében. A felségek mintegy június közepéig időznének köztünk, közben a fejedelem Bécsbe rándul a birod. tanács megnyitására. Június közepe felé pedig a Császárné Fűredre utazik, hol körülbelül egy hónapig fog időzni.

* (Ő Felségeiket) szerdán délutánra várták Budapestre. Csak rövid időt fognak itt tölteni, mi alatt a koronázás napja s ő Felsége családja lejövetelének ideje fog meghatározatni.

* (A képviselőház) máj. 7-én már ülést tartott. * (A hét fő igen mozgalmas nap) volt a fővárosban. A városi tisztviselők választása kezdődött meg. Már kora reggel tarackokat durrogattak, s nagy csoportokban, zászlók alatt, fölszalagozva, föltollazva, zeneszó és éljenzések közt mentek a választás színhelyére, a lovardába. Átalában az egész főváros választóképes lakossága nagy érdeket eltséget mutat a választások iránt. A szavaza-

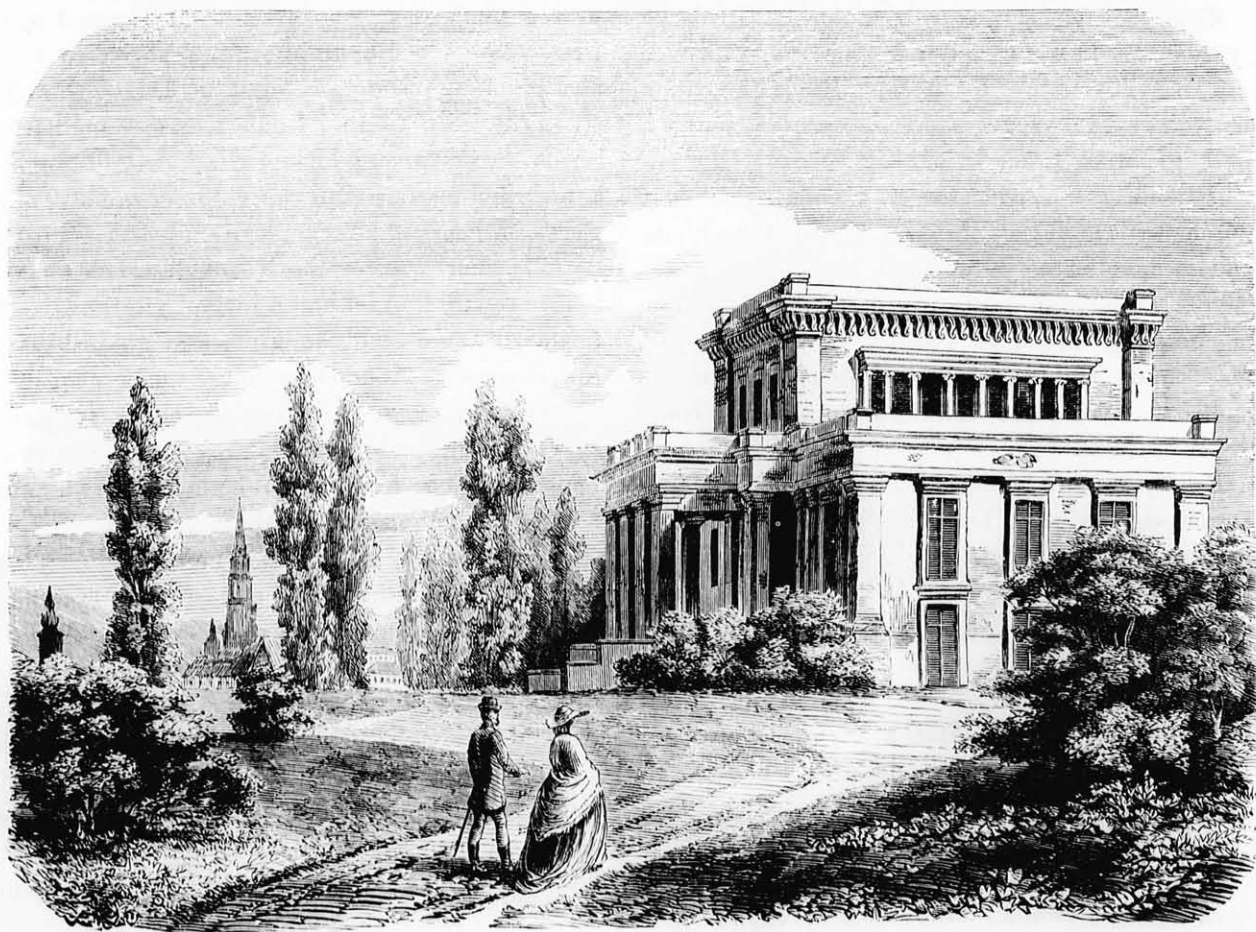
Harmadik évi folyam.

19. szám.

Május 9. 1867.

Az erdélyi nemzeti muzeum Kolozsvártt.

Három század óta kivált Erdély tartotta fenn | békés jelen nem kíván áldozati vért s hősi kard-
 ősi szokásainkat, fajunk tiszta jellemét, hazai | csapásokat többé; most ész és érző szív s magas

Az erdélyi muzeum Kolozsvártt.

irodalmunkat és a legdrágábbat : a hazafiui ma-
 gas jellemek példányképeit.

Miket köszönhetünk Erdélynek a multból? azt
 tudja mindenki, a ki a történet lapjait forgatta. A

lélek az erős tulajdonai, mikből élet támad a ha-
 zára nézve.

A jelenben él Erdélynek egy derék fia, ki korá-
 ban nemzetének szövéténekéül szolgál: Hidvégi

gróf Mikó Imre, minisztereink egyike. Ót találjuk mindenütt azon jelesek között legelől, kik neveiket nem engedik elfeledni, kiknél a fiak folytatják az atyák erényeit.

Arra, hogy valaki a többiek közül kiváljék, magas szellemi miveltséggel kell birnia; hogy áldozatokhoz kedve legyen, ahhoz nemes, szeretni tudó szív kell; hogy legyen mivel áldoznia: ahhoz rendben tartott vagyon szükséges; hogy az ősi birtok gazdáját valóban nemessé tegye: azt csak szilárd elvek, okos fő, és mindenek felett magyar jellem eszközölhetik.

E néhány sorban gr. Mikó Imre van leírva.

Szép hazája, Erdély, — melynek legáldottabb vidékén, a székely Háromszékben terülnek el jól rendezett birtokai, — a mily sokat vesztett, oly sokat kellett nyernie. Gr. Mikó Imre nem várta be, míg a kor szükségai úgy ránk érnek, hogy mindenki ujjal mutathat arra, a mink nincs; ő maga vitte a fáklyát a sötétben, és kereste: merre a haladás útja?

Erdélynek van gyönyörű színháza. A színház a nyelv őre. A ki azt Erdélynek visszaszerzé, ki annak részvénytársulat utjáni fennállását biztosítja s hiányait, szegénységét saját áldozataival fedezte, az — gr. Mikó Imre.

A színház a szívek mivelő tanodája, ámde a tudományos miveltség tárháza, Erdély legszebb tanodája, honnan annyi tudásunk került ki, a nagyenyedi kollégium csak üres, kormos boltozatait mutatta, midőn az 1853-ik év beköszöntött. Most innét is hirdetik a tudomány ígét az ifju nemzedéknek; e szellemi oltár létrehozója ismét gr. Mikó Imre.

Erdélynek annyi régisége, boldog időket fenn tartott emléke van, hogy azokból egy muzeum bizonyosan megtelhetnék. Lelkes hazafiak rég pengették már ez eszmét. A kincsek megvolnának, de oly nagy épületet hogyan alkosson Erdély országos segély nélkül? — Erre 1856-ban azt válaszolta gr. Mikó Imre, hogy Kolozsvárott lévő pompás nyári palotáját, a környező szép angol kerttel együtt „oda ajándékozza a nemzetnek muzeumi épületül.“

És most lépünk be a muzeumi kertbe.

Egy, művészi izléssel berendezett kert ajtója nyílik meg előttünk; kikövezett ösvények ágaznak szét a kert különböző részeibe, az ösvények mellett mindkét oldalon virág-ágyások vonják magukra figyelmünket. Ha beljebb haladunk, nagy kiterjedésű tó tűnik szemünkbe, gazdag hal-tartalommal; a tó körül, — mely szabályos négy-

szögöt alkot — kövezett ösvény van, s az ösvényen belől magas parkok gazdag lombozatu fákkal, melyek a gyönyörködőket védik a nyári nap heve ellen. A tó felső részén vidám forrás csörgedez. A forrástól nyugatra emelkedik a diszesépület.

1859-ben november 23-kán nyílt meg ünnepélyesen, épen Kazinczy ünnepén.

Számos hirlapi indítványozás után az 184¹/₃-ki erdélyi országgyűlésen a felejthetlen gr. Kemény József és vele együtt nemes rokona, gr. Kemény Sámuel nagyszerű alapítványi ajánlatokkal együtt az országos karok és rendek elé viték a *muzeum-alapítás* indítványát. Az országgyűlés jegyzőkönyvei eltörölhetlen emléket tartják fenn azon egyetértő nemes lelkesedésnek, amelyel a nemzetszine fogadta a korszerű indítványt. Ott fel vannak jegyezve nevei mindazon nemeslelkű hazafiaknak, akik valódi magyar áldozatkészséggel felkarolák az ügyet és életet adnak vala az igének, ha az akkor e tárgyban hozott törvénycikkek megnyerik a legfelsőbb szentesítést. Az akkor tervezett *muzeum* a szászok jegyzőkönyvében „nemzeti muzeum“ címet nyert vala. Azon idő óta minden feledésbe ment 1855. közepe tájáig, a mikor legelőbb Dózsa Dániel a „Magyar Sajtó“-ban felszólalt ez ügy mellett, és e felszólalásával egy hirlapi vitatkozást idézett elő, a melyben egymásután Vass József tanár, Toldy Ferenc a magyar akadémia titkára és a „Magyar Sajtó“ akkori szerkesztője Török János elé terjeszték nézeteiket. Azonban a hirlapi vitatkozás alig hozta volna közelebb az ügyet a megoldáshoz, ha egy nevezetes, szomorú esemény közbe nem jő.

Gr. Kemény József váratlan elhunytá árvaságra juttatta azon gazdag könyv- és kéziratgyűjteményt, melyet a tulajdonos hangya-szorgalommal gyűjtött össze gerendi lakába.

De épen az a szerencse a nemzetek életében, hogy ha pusztulnak is az egyesek, ha fájdalmas sebet ejt is rajtuk egy-egy derék fiuk elveszte, nemtőjük új személyeket állít az elhunytak helyébe. Erdélynek is meg volt ez a szerencséje.

Mindenki tudja, s mi is említők már, hogy ki karolta fel gr. Kemény József után az erdélyi muzeum ügyét ápoló keblére, mily érdemet szerzett magának nemesak azzal, a mit tett és áldozott, hanem tán még inkább azzal, hogy mikép és mikor tett és áldozott e szent ügyért.

Muzeumunk jelenlegi elnöke is gr. Mikó Imre; igazgatója a tudományokban megöszült Brassai Sámuel; pénztárnoka Bányai Vitális; könyvtárnoka Szabó Károly; titkára Finály Henrik.

Öcsrai Á.

Támán.

(Lermontoff beszélye.)

Támán Oroszország tengeri városainak egyik legpiszkosabbja. Itt én egykor csaknem éhen haltam, sőt mi több, ráadásul itt még vízbe is akartak fullasztani.

Késő éjjel érkezém ide, hármass fogatu postakocsiban. A póstalegény a fáradt fogatot az egyetlen kőház kapuja előtt megállítá, s az ő — egy feketenger-vidéki kozák — hallván kocsink zörejét, álmából fölriasztva, nyers hangon kiáltá: „Ki az?” Erre egy altiszt és egy szabados jelent meg, kikkel a mint tudattam, hogy tiszt vagyok, s hogy állami ügyekben megyek a hadsereghez, s mint ilyen, állami szállást kívánok, az utóbbi azonnal szolgálatunkra állott. A szabados összevissza vezetgetett minket a város utcáin. Azonban a melyik kunyhó elé csak hajtéak, az már mind el vala foglalva.

Hideg volt; én három éjt nem aludtam s irgalmatlanul fáradt lévén, boszankodni kezdék, s türelmetlenül kiáltok rá a kozákra: „Vezess már akasztófa! ha mindjárt az ördögbe is, csak nyomban.”

„Itt van még egy kvártély,“ felelt ez nyakszírtét vakarva — hanem ez nagyságodnak nem igen fog tetszeni, mert ez a hely nem tiszta.

Mem értvén meg e szó tulajdonképeni jelentését, rákiálték, hogy csak menjen előre, és így a piszkos utcákon keresztül tett hosszas vándorlásunk után, hol régi deszka-kerítéseken kívül egyebet nem láthatott a szem, végre egy kis kunyhó előtt állánk meg, mely épen a tengerpart szélén feküdt.

A teljes hold már megvilágítá új lakásom nádfödélét, s annak fehér falát. Az udvaron — mely kőfallal vala bekerítve — állott még egy másik nyomorult, az előbbinél kisebb viskó is. — A part majdnem a kunyhó faláról látszott lemeredni, s lent a tenger gyomrában szakadatlan morajjal locsogtak a sötétkék habok. Csendesen pillantott le e nyugtalan, de engedelmes elemére a hold, melynek világánál ki lehetett vennem a partról meglehetős távolságban veszteglő két hajót, melyek sötét kötélete a sápadt láthatáron mozdulatlan pókhálóként vala lerajzolva.

Hajók vannak a kikötőben, — gondolám magamban, — holnap tehát elutazhatom Jelendzsikbe.

Nálam a hadi szolgálta kötelességét egy gyalog kozák végző; miután tehát ennek megparancsolván

bőrládám a kocsiról levenni, s a póstalegényt elbocsátani, kezdém a házi gazdát előszólitani. Csend Kopogtatok, — ismét az előbbi csend... Mi a manó? Végre elő sompolygott a pitvarból körülbelül egy tizennégy éves figyermek.

„Hol a házi gazda? kérdém ezt.“

„Itt nincs házi gazda.“

„Hogyan? semmiféle?“

„Semmiféle.“

„Hát a házi asszony?“

„Az beszaladt a faluba.“

„Hát ki nyitja ki nekem az ajtót?“ mondám, azt lábbammal megtaszítva.

Az ajtó megnyilt magától, s a szobából nedves levegő hömpölygött ki. Gyufát gyújtottam, s azt a fiu orrához vezetém; a gyufa világa két fehér szemet világított meg. Az ifju vak vala, vak születésétől fogva. Mozdulatlanul állott előttem s én arcának vonásait kezdém vizsgálni.

Meg kell vallanom, hogy nekem nagy előítéletem van minden néma, süket, béna, puposhátú, s több effélék iránt, mert tapasztaltam azt, miszerint az ember lelke s külseje közt mindig van valami sajátságos öszhangzat, mintha valamely tehetségében hiányt szenvedne, s e végből elkezdtem a fiu arcát közelebbről vizsgálni. Azonban mit kívánsz leolvasni egy arcról, melyen szem nincsen? Sokáig néztem így az ifjut önkénytelen részvétellel, a mint egyszerre annak vékony ajkain alig észrevehető mosoly fut végig, mely reám — nem tudom miért — fölötte kellemetlen hatást gyakorolt. Agyamban gyanu szülemlék: „Hátha e vak nem is olyan vak, mint a milyennek látszik?“ Hasztalan igyekeztem magamat arról meggyőzni, hogy a szemhályogot utánozni nem lehet, s mi okra nézve is. Hja! mi tevő legyek, ha már egyszer az előítélethez oly nagy hajlamom van?

„A házi asszony fia vagy te?“ Kérdém őt végre.

„Nem.“

„Hát ki vagy?“

„Én? szegény, árva.“

„Hát a házi asszonynak vannak gyermekei?“

„Nincsenek. Volt egy leánya, de az megszökött egy tatárral, tul a tengerre.“

„Miféle tatárral?“

„Tudja a jó isten; egy krimi tatár az, hajóselegény Keresiből.“

Beléptem a kunyhóba. Két padszék, egy asztal,

és egy szörnyű bőrönd egészíték ki annak minden butorzatát; a falon semmi szentkép. Rossz jel! gondolám magamban. A kitört ablak szabad részén keresztül heves zugással sivitott be a tengeri szél. Én pedig kivévén bőrládámból egy viasz-gyertya végét, meggyújtám azt, s kezdém bőrládámból holmimat kiszedegetni; kardomat s puskámat egy szögletbe helyezve, pisztolyaimat pedig az asztalra, végigteritettem szűrőmet egy padszéken, kozákom a magáét egy másikon, s tiz perc múlva már horkolni is kezdett; de én nem aludhattam. Szemeim előtt szüntelen a fiu lebegett fehér szemeivel.

Igy mult el körülbelül egy óra. A hold fényesen megvilágítá ablakomat és sugarai kéjelgve játszottak a kunyhó agyag-talaján. Egyszerre a holdsugár-rajzolta csikokon, melyek a szoba talaját át metszték, hirtelen egy árnyék vonult el; én fölegyenesedtem, s tekintetemet az ablak felé vetém; ismételve sietett el az előtt valaki, s eltűnt, isten tudja hová? Nem hitethetém el magammal, hogy azon lény a meredek tengerpart szélén futhatott volna le, s mégis úgy kelle lennie, mitután máshova nem tűnhetett el.

Fölkeltem, rám vetém burkámat, övembe rejtém törőmet, s óvatosan elhagytam a kunyhót. S kívül találkozom? a vak fiuval.

Én egy deszkakerítés mellé huzódtam, s ő biztos, de mind a mellett óvatos léptekkel haladt el. Hóna alatt vitt valami csomagot, s a kikötő felé fordulva, keskeny s tekervényes uton kezdte lebocsátkozni.

„Ma a némák megszólalnak, a vakok visszanyerik látásukat“, — gondolám magamban, őt oly távolságban követve, hogy el ne veszitem szemeim elől.

Ez alatt a hold felhőkbe kezdte öltözködni, s a tengerről sűrű köd emelkedék. A közellevő őrhajó lámpája alighogy pislogott, míg a partra tajtékot hányt a dühös tenger árja, mely a fiut minden pillanatban elnyeléssel fenyegette.

Fáradsággal bocsátkoztam le a meredek tengerparton és kuszva nyultam végig annak egyik szikláján, honnan látnom lehetett, a mint a kis vak fiu előbb kissé megállt, később valamivel lejjebb

jobbra fordult, s tovább haladt, de oly közel a víz széléhez, hogy minden pillanatban attól kelle félnem, miszerint a hullám eléri, s magával sodorja őt; biztosságáról azonban, — melylyel egyik körül a másikra ugrott, — ítélnem lehetett, hogy sétáját életében nem most teszi először.

Végre megállta, s hallgatódzni kezdett; — valakire várakozni látszott; azután leült a földre, csomagját maga mellé helyezve.

Én pedig magamat egy kiálló szikla mellé rejtve, minden mozdulatára ügyeltem.

Pár perc múlva az átelleni oldalról fehér alak jelent meg, mely a vakhoz közeledett, s melléje ült. Töredezett beszélgetések tartalmát a szél időnként hozzám hozta.

„Nos vakom!“ szóla egy női hang, — „a vihar erős, Jankó nem jön el.“

„Jankó nem fél a vihartól“, felele amaz.

„A köd sűrűdni kezd“, mondá ismét agálylyal a női hang.

„Ködben könnyebben lopózkodhatik át az őrhajónkeresztül.“

„Hátha a vízbe ful?“

„S aztán? Vasárnap új szalag nélkül mégysz a templomba.“

Erre hallgatás következett.

Valami feltűnt előttem, az t. i., hogy a kis vak fiu velem kisoroszországi nyelven beszélt; most pedig már

tisztán nagyoroszországi nyelven szól.

„Látod, nekem igazam volt! kiált föl a vak, kis kezeivel tapsolva. Jankó nem fél sem a tengertől, sem a széltől, sem a ködtől, sem a rév örétől; hallgatózzál csak! Ez nem közönséges visszacsapkodás, engem nem csal meg senki, ez az ő hosszú evezőrudja.“

A hölgy felszökött, s a nyugtalanság egész kifejezésével kezdte a távolban szétekinteni.

„Te ámitsz, vakom, mondá a nő; mitsen látok.“

Meg kell vallanom, hogy részemről is hasztalan volt az igyekezet, a távolban valami csolnakhoz hasonlót kivehetni. Igy mult el mintegy tiz perc, a mint végre a hullámhegyek közt egy fekete pont vala észrevehető, a mely majd nagyobbodott, majd kisebbedett. A pont, a mely majd lassan a hullámok csucsaira emelkedék, majd ismét nyilsebes-

Mondoruku indus férfi. (Szöv. a 214. lapon.)

séggel a mélységbe zuhant, a parthoz látszott közeledni.

Vakmerőnek kellett lennie azon hajósnak, a ki magát ily éjen husz orosz mértföldnyi széles tengerszorosra elszánhatta, de fontosnak kellett lennie az őt erre határozó oknak is, — gondolám magamban, — önkénytelen szívdobogással kísérve szegény kis csolnakot.

Ez azonban, mint valami réce alámerült, s az-

után sebes evezőrudjaival — vélnéd szárnyakkal, gyorsan összeesapott, s felbukék a feneketlen mélység habhullámai közül, s mig én azt hittem hogy a part felé rohanásában ezer darabra török, az alatt ügyes kanyarodással félre csap, és sértetlenül szökkel a kis tengerébőlbe.

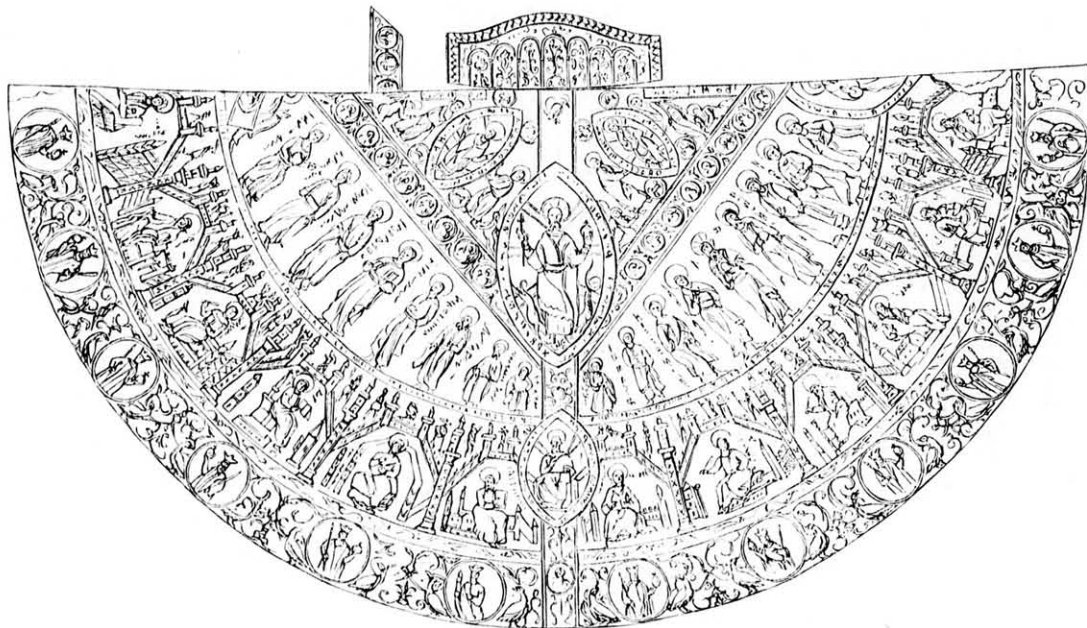
(Folyt. köv.)

Oroszból ford. **Blaziewicz Theoktiszt.** *)

Sz. István palástja.

E köpeny eredeti rendeltetése nem volt, hogy koronázási palást legyen, hanem vecsernye-mondó köpeny (casula) volt, melyet István király mint ilyet készíttetett, s nejjével együtt a székes-

egy csat segedelmével, mely azonban már nincs meg, a köpenyt meg lehetne erősíteni. Maga a köpeny középett ki van kanyarítva, s felületén 7 egymás mellett álló, egyenlőn széles, mintegy osz-

Sz. István palástja.

fehérvári egyháznak (1031-ben) ajándékozott (mint ezt a felirat világosan mutatja). Égszín kék selyemkelméből van, aranynyal átverve, mindazáltal színét, a hosszú idő lefolyta óta, — kivált mióta Orsovánál a koronával együtt el volt ásva, — valamennyire elhagyta, úgy hogy részenként zöldesbe játszik. Az alakok és ábrázolatok, melyeket rajta látunk, aranyfonállal igen csinosan vannak himezve, s csak a felirat, mely az adományozót és az ajándék évét mutatja, van zöld fonállal készítve. A kiterített köpeny alakja tökéletes félkör, melynek felső egyenes széle az átmérőt teszi. Hosszasága, nyakától a legalsó szegélyig, 4 és egy negyed bécsi lábat tesz; legnagyobb bősége, félkörű feszítésben, 14 láb. A gallér, mely felső szélén hozzá alkalmazva van, 1' 11" széles és 8" magas. Ennek oldalain egy zsinór van, mely által,

lopokon nyugvó ívvel ékesítve, melyek közül a középső legmagasabb, a többiek két oldalról egyenlőn kisebbednek. Az ívek közötti tereket virágfüzérék és állat-alakok töltik ki.

A gallérról, egyenesen a háton lefelé, egy, a

*) Örömmel tudatjuk olvasóinkkal, hogy főtiszt, és nagyságos *Blaziewicz Theoktiszt* orosz apát és zárdaönök ur, habár hazánkban soha sem volt lakója, mindazáltal nyelvünket néhány év előtt, agg napjaiban, épen akkor, midőn a Bach-rendszer azt ezerfélekép üldözé, — annyira megtanulta, hogy azon nemcsak folyékonyan beszél, hogy nemcsak legjelésb irodalmi termékeinket élvezheti eredetiben, de ír is magyarul, pedig oly szépen, oly szabatosan, hogy pirulnia kell azon született magyaroknak, kiknek csak birtoka magyar, hanem szive, lelke, nyelve, idegen. Olvasóink az ősz orosz főpap fordításában itt nemzete egyik legnagyobb és legnépszerűbb költője egyik kisebbrendű elboszélését veszik.

köpeny egész hosszán átmenő, tehát hasonlóképp $4\frac{3}{4}$ ' hosszú, 3' széles csik fut végig, aranyszövetből, gyöngyökkel ékesítve. Felső végén egy guggoló kis sas ábrázoltatik; mélyebben alant részszerint két rá himzett nagy tojásdad emléklappal van elfödve, legalsó végén pedig még egy egészen kicsiny, tökéletesen kerék képet fog körül.

E koronázási köpenyt, mint azt épen most leirtuk, Magyarhon régibb királyai szintugy használták koronáztatásuk alkalmával, mint fogja a fejedelem használni mostan is s a többi ország-cimer közt szokott őriztetni. Ugy látszik, István király minden utóda e köpenyben koronáztatott. Bizonyosan tudjuk ezt I. Péter, I. Béla, Otto, Károly, I. Ulászló, Albert, II. Ulászló, I. Ferdinand stb. felől. II. Mátyás király kézhöz akarta azt venni Révay Péter koronaórtól, hogy a pápának, saját kívánatára, megmutathassa s lerajzoltathassa. Révay eszébe vevén kötelességét, a legszilárdabbul vonakodott ezen felszólításnak engedelmeskedni, s II. Mátyás király a koronaőr esküjét és felelősségét tisztelvé, most az országgyűlés megegyezésével kívánta ohajtása teljesültét. Révay ünnepélyesen átadta a köpenyt, elkísérte Bécsbe, s ott maradt mindaddig, míg ismét visszaadatott neki, mire a többi országcimerhez visszavitte. Ez alkalommal, úgy látszik, utáncsináltatott a köpeny, s így jött létre azon második, mely még jelenleg is őriztetik a kincstárban Bécsben. Egy harmadik hasonló köpeny van Mártonhegyen.

A teljes koronázási öltözethez tartoznak még továbbá: a fehér selyem, arannyal himzet keztyük; a harisnyák, saruk, s a hasonlóképp arannyal himzet felkötő cipők.

Végül még megemlítendő, miszerint több oly tárgy, melyek régebben kimutathatólag használatban voltak a koronázásnál, most elvesztek, a nélkül, hogy eltűnésök ideje tudva volna. Ezek közt legfőbb helyet foglal az apostoli kereszt, aranyból, drágakövekkel megrakva, melyet különös kitüntetésül Magyarhonban való térítéseért, Sylvester pápa küldött István királynak. Ez nyom nélkül elveszett.

Továbbáide tartozik még az öv (cingulus,) melybe a kard tüzetett; a királyi billikom, mely aranyba foglalt jácintból állott, s több más apró darabok. Csak sz. István zászlójáról, mely selyemből volt, arannyal és drágakövekkel kirakva, vannak némi tudomások. Thuróczy és Bonfin t. i. előadják történeti munkájokban, miszerint Kis Károly koronáztatása után Székes-Fehérvártt, december 31-dikén 1385., sz. István királyi zászlója, mely az ünnepi szertartás véghezvitele után az egyházból kimenet elől vitetett, eltörött, vagy — mint megjegyzik — a vivőnek ügyetlensége miatt, hegyével az egyház-ajtóba ütközvén, vagy a sors rendeletéből, Károly király szomorú végének előjelül.

Dél-amerikai élet.

II.

Midőn az Amazon-folyó felső részére, azon tájra értem — mondja Biard, — hol a Madeira-folyó ezzel egyesül, — megbetegedtem. Minthogy az volt most a kérdés: vajjon itt hagyjam-e esontjaimat, avagy tovább menjek? én ez utóbbira szántam magamat, s addig is, míg kissé felüdülék, kereszténynyé lett indus kalauzomtól, a derék Joao-tól (János) egyetmást kitudtam a monduruku indus törzsről, mely közt jelenleg tanyázk.

Egy napon jelentéktelen indus kunyhó mellett menék el, melyből időnkint fájdalom-kiáltások ütétek meg fülemet; be akartam menni, azonban udvariasan távozásra szólítottak. Nagyon kíváncsi voltam megtudni, hogy mi történik oda benn, mire Joao-tól megtudtam, hogy a kunyhó közepén galyokból ketrecet építettek, melybe egy fiatal indus leányt rekesztettek. A szertartás célja az volt, hogy megörökítsék a leálynak gyermekkorából szüzi korába lépése idejét, minek követ-

keztében a törzs minden tagja ujjait elébb valami folyadékba mártva, oda lépett a ketrechez s a leány hajából néhány szálat kirántott. (Lásd a Biard által rajzolt képet.)

Joao azt is mondta, hogy azon indusok közt, kik még nincsenek bevezetve a keresztény hitbe — (ő büszkén vallá magát már igazhivőnek!) — gyakran látott oly szokásokat, melyek iszonyattal töltötték el, s melyek még maiglan sem szűntek meg egészen. Többek közt azt hiszik, hogy miután isten, a nap, vagy lefőbb lény étellel ajándékozta meg az embert, az életet isten nem veheti el; következésképen ha valaki meghal, ennek oka csak az elhunynak valamelyik ellensége lehet. Halálozás esetén tehát az elhunynak családja azonnal a jóshoz megy, a ki babonás szertartások közt segélyül hívja a nagy szellemet s aztán megmondja, ki volt a halálozás oka, a kinek aztán a rokonok kezei alatt kell kimulnia, bárha leg-

jobb barátja volt is az elhunynak. Hogy az ily vérboszunál a jós önkénye s megvesztegettetése nagy szerepet játszik, az természetes. *) Minthogy ily módon minden természetes halállal kimúlt emberért egy-egy ép, egészséges embernek kell erőszakosan elvérzenie, nagyon természetes, hogy az iszonyu terjedelmű Amazon-vidéken oly rop-pant kevés a lakos.

Nevezetes a mondoruku indusoknál azon mérég készítésének módja is, melylyel nyilaik hegyét szokták bekenni. Ennek készítése mindig bizonyos ünnepélyességgel jár s készítésével öreg asszonyokat tisztelnek meg, kik e foglalatosság-nak áldozatául esnek. Midőn tudniillik elérkezik a mérég készítésének ideje, három öreg asszony az erdőbe veszi magát, ágasra akaszt egy vízzel töltött cserépedényt, s az alá tüzet gyújt, melynek három napig kell égnie. Ez idő alatt az újra meg újra megtöltött edényben folytonosan forr a víz, melybe lassanként különböző mérges növényt és gyökereket vetnek. A három asszonyt az indusok elejénte meglehetősen szűk körben veszik körül, később azonban a kör mind tágasabbá válik, minthogy az edényből felszálló gőzök is veszélyesek. Harmadnap alkonyán a mérég már tökéletes, s akkorra a három öreg asszony is rendszeren élettelenül roskad össze a belélektett gőzök miatt.

Erre a tüzet ki engedik aludni s így az edény meglehetősen sűrű tartalma is kihül lassanként. Mire kihült, meg is szilárdult s ekkor a törzs tagjai egymás közt földarabolják. Használat előtt e mérget kissé megmelegítik, mire meglágyul s ily állapotában kenik nyilvesszőik hegyére. Az ily mérges nyil föltétlenül halált okoz.

Miként használják ezen mérges nyilaikat vadászat közben? saját szemcimmal óhajtottam

látani, — mondja Biard, — s azért Joao-val s egy fiatal indussal elmentünk a rengeteg belsejébe. Mindegyik magával vitt egy, majdnem két öl hosszú vékony facsövet s kis tokban kemény fából faragott apró nyilvesszőket, melyek hegye meg vala mérgezve, míg másik végükön gyapot helyettesítette a szokásos nyilszakalat. Az egész készülék olyan vala, mint az a szög- vagy szélpuska, melyet játéku szoktak használni Európában.

Csak lassan hatolhattunk egy keskeny gyalog-ösvényen a rengetegbe s csak annyi üres tér vala körülöttünk, hogy épen keresztül bujhattunk a minden oldalról felénk hajló növények ágai között. Vezetőim mutató ujjaikat ajkukra illeszték s erre elhagyván az ösvényt, egy nagy fa alá hoveredtünk, melynek ágai egészen a földre hajlottak, melyek ismét összevissza valának fonva mindenféle kuszó növénynyel, úgy hogy ezen fa egymaga egész erdőcskét képezett, melyben meglehetősen el valánk rejtve.

A fiatal indus (kinék arcképét az 4-dik oldalon közöljük) a kuszó növények közt gondosan föl felé irányzá vékony facsövet s mi — én és Joao — a legmélyebb esőndben várakoztunk mintegy fél óráig. Egyszerre alig észrevehető mozdulattal visszafordult, mit Joao megérteni látszott. Pillanattal később a szomszéd fáról egy igen csinos, egészen veres majmot, ugynevezett mico-t látam elészökni, melyet a második, harmadik, végre hetedik követett. A fiatal indus belé fujt a facsőbe, a nyilvessző kiröppent, a majom melléhez kapott s azzal élettelenül hullott alá. Így lőtt le a fiatal indus ezenkívül még öt majmot, alig tíz perc alatt, a nélkül, hogy legkisebb pukkanás vagy zörrenés hallatszott volna.

Alvilági képek.

I.

Földünk képződése.

(Földünk belseje sok érdekeset tartalmaz. — Az égi testek képződése. — Az üstenger. — Vulkan és Neptun harca. — A növény- és állatélet föllépte. — A földszínek többszöri átalakulása. — Bolygónk belseje a természet évkönyve. — A nap-okozta hőmérsék ingadozó. — A meleg a mélységgel együtt nő; — ezt bizonyítják az ásatások. — Szibéria talaja dermedt. — Milyen meleg lehet földünk belsejében? — Hőforrások. — Lávaömlések: minden éjvő alatt. — Földünkön egykor melegebb volt. — Bolygónk kihülése jelenleg már lassan halad. — Mi lappang alattunk?)

A csillagos égnek egyszerű megtekintése is nagy

*) Hasonló hitre és hasonló vérboszura akadunk Magyar László, Livingstone, Du Chaillu s más régiebb és újabb afrikai utazók szerint a vad néger törzseknél is, s mivel Amerika, különösen az asztékek őstörténete e hit és vérboszu nyomára jönni sehol sem enged, azon következtetésre kell jutnunk, hogy ezt Braziliában az Afrikából behurcolt néger rabszolgák hozosíthatták meg régebben. Szerk.

szzerű látványt nyújt a gondolkodó embernek; óriásivá fokozza azonban e nagyszerűséget a komoly tanulmány, mely mély bepillantást enged a Teremtő ezen remekművébe, az égi testek bámulatosan öszhangzó berendezésébe.

De nem csupán a megmérhetlen világmindenség az, melyben az uralkodó művész a természet

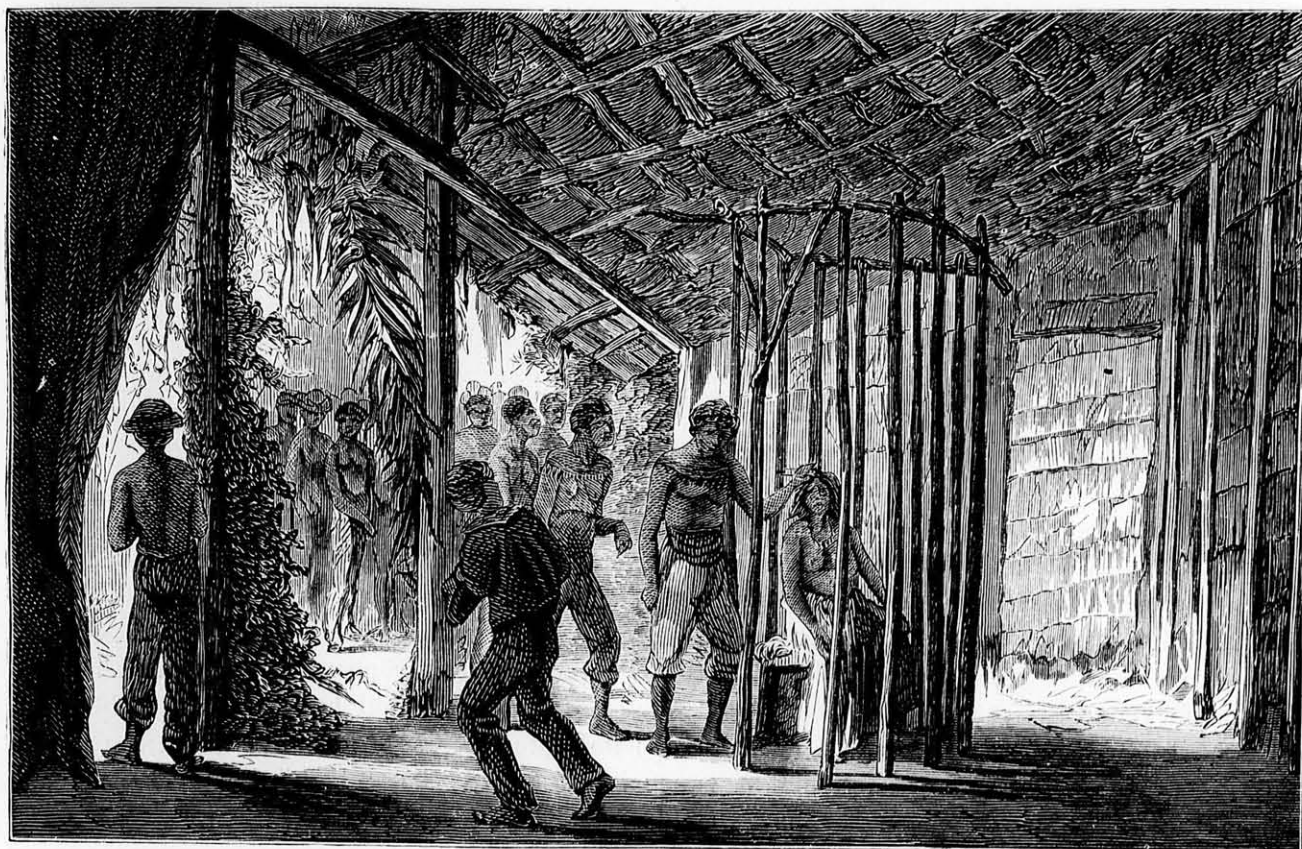
csodáit lerakta, le vannak azok téve saját lakhelyünkön a földön is, és pedig ennek felületén az állat- és növényélet végtelen változatosságában épen úgy, mint óriási erővel felruházott belsejében.

Itt székelnek a titokteljes tüzhatalmak, melyek vulkáni kitörésekben, rázkódtató földrengésekben, egész területek lassu fölemelésében vagy alá süllyedésében adják létök kétségtelen jelét; itt fekszenek egymásra halmozott rétegekben az elhalt állatok és növények maradványai, a teremtés mindmegannyi emlékpénzei, melyek bolygónk egész fejlődési történetét feltárják a természetbuvár előtt; itt a hegységek belsejében nyulnak el az alvilág

A föld, hasonlóan a többi égi testhez, egyik polgára a világmindenségnek; képződésének, ki-fejlődésének tehát ugyanazon főtörvények szerint kellett történnie, melyek szerint a többi világtesteké végebe ment.

A csillagászat jelen megállapodása szerint az égi testek fejlődése fokozatos; anyaguk ugyanis kezdetben légnemű, utóbb folyékony és végre szilárdra változik. Ily átalakulásokon kellett kétségkívül földünknek is átmennie.

De ki tudná e fejlődési korszakok tartamát meghatározni? ki tudná az időt megmondani, mely elég volt arra, hogy a légállapotban lévő föld folyékony tüzgolyóvá sűrűdött? avagy míg ezen

Sajátságos szokás a mondoruku indusok közt. (A „Dél-amerikai élet“ című cikkhez.)

csarnokai és dómjai, — a messze terjedő üreges, barlangok; itt képződtek vagy rakodtak le az iparvilág leghatalmasabb tényezői — a fémek, kőszén, márvány, kén, kősó és számtalan más anyag, melyek nélkül az ember soha sem emelkedett volna a műveltség és anyagi jólét magasabb fokára.

Az alvilág e gazdag tárlatából legalább néhány képet látni, úgy hiszem nem leendő érdektelen a természetkedvelő olvasó előtt.

Mielőtt azonban földünk belsejét jelen állapotában ismertetnők, röviden vissza kell tekintenünk annak fokozatos kifejlődésére.

izzó ocean folytonos kisugárzás által annyira kihűlt, hogy az előbb folyékony kő szilárdra változott? Tesz ugyan a földtan (geologia) e téren kísérleteket, de azon adatok különfélesége szerint, melyek a számítások alapjául fölvetetnek, maguk ez utóbbiak is nagyon ezétágazók.

Átalán a jelenben észlelt tüneményekről a mesze multban talán egészen más körülmények közt működött természeti erők hatásaira tüzetesen következtetni ha nem is teljesen lehetetlen, de mindenesetre igen nehéz. Azért mellőzve a földünk életére vonatkozó bizonytalan és igen eltérő számításokat, vessünk inkább futó pillanatot fokozott kifejlődésének menetére.

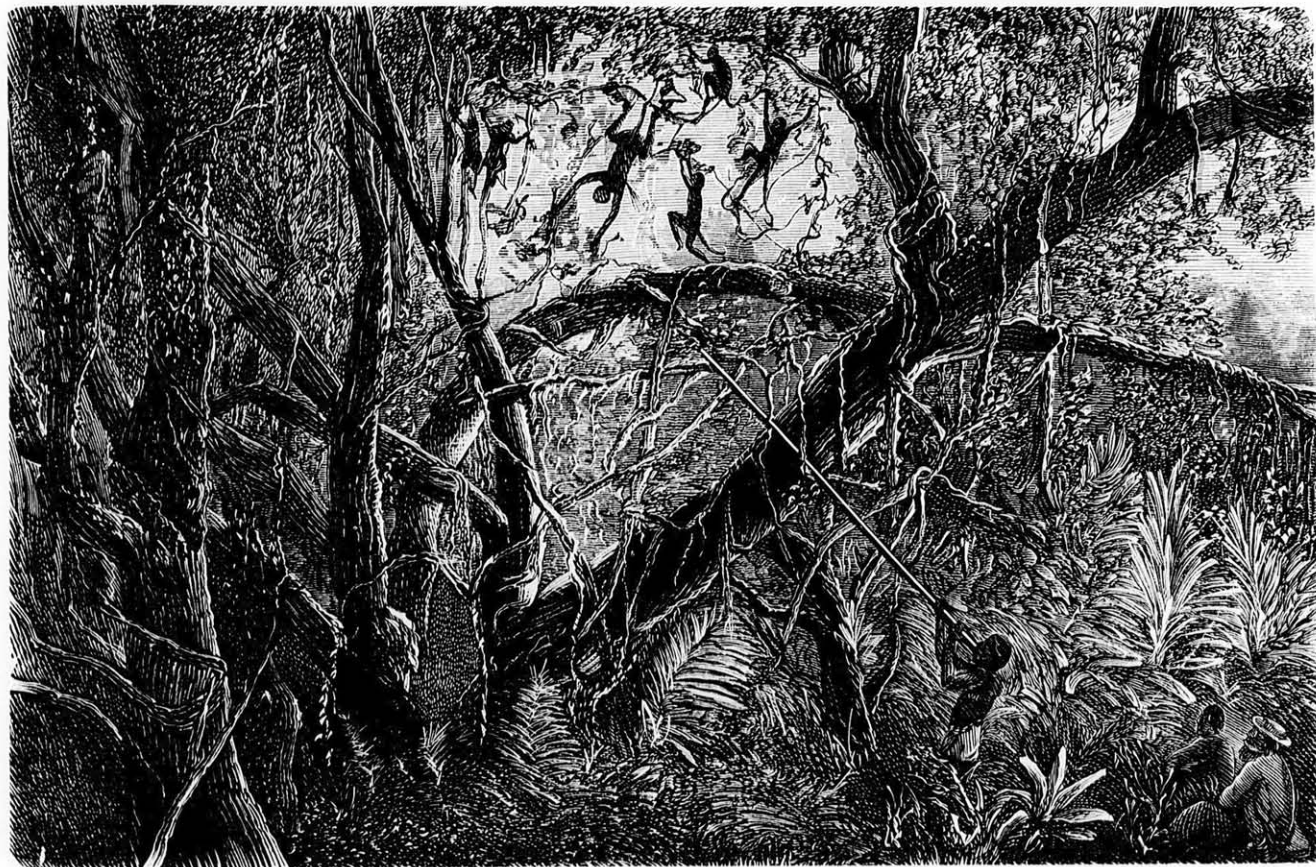
Képzeljük magunkat vissza ama korba, melyben az egész földszíne tüztenger volt, mely fölött sűrű, égető, minden életet kiölő köd, — chaus — lebegett. Nem lehetett ott élet, a minden képzelmeghaladó hőség még csiráját sem engedé megfogamzani az életnek. De a tüztet saját melegéből sokat kisugárzott az őt környező hideg világűrbe, ugyannyira, hogy e folytonos kihülés által külső borítéka szilárddá változott, melyre az előbb fölött lebegő köd mint víz becsapódott és az őstengert képezé.

E korról kezdődött egy óriási harc a víz és tüz között, melyet Neptun és Vulkán harcának nevezünk. *) E két ellenséges elem vivta egy

toztatta. S így tartott ez mindaddig, míg a földburok oly erőssé nem szilárdult, hogy az alatta folytonosan működő tüz nem volt képes őt többé könnyen átszakítani.

E közelebb esetelt korszak enyhébb, szelidebb volt ugyan, mint a tüz korszakai, de még sokkal több idegen anyagot tartalmazott az ős ocean, sokkal több méreggel volt terhelve a légkör, hogyszem az élet egész terjedelmében fölléphetett volna, és elfogadhatta volna a számára alkotott földet.

Tenyészhetett ugyan ekkor már növényzet, minthogy a növényélet fő rugója, a szénsav, nagy mennyiségben létezett a körlégben, és ezen öldöklő légnemnek, — mely az állati élet esküdt ellen-

Indusok majmokra vadászva. (A „Dél-amerikai élet“ című cikkhez.)

hosszu korszakon át élethalál harcát. Végre a tüznek engednie kellett, s míg ez a föld belsejébe vonult vissza, addig a víz mindig tovább terjeszté hatalmát, végre a földszínen az előbbi tüztengert-viztenger — az ős ocean váltá fel.

A nagyszerű világdrámának új jelenete volt ez Neptun és Vulkán harca azonban korántsem ért véget; a tüz, mely a föld belsejébe lön szorítva, ismételve megkisérlé elvesztett birodalmát visszafoglalni; a még vékony földkérget többször szét-szakítván, az őstenger egy részét ismét gőzzé vál-

sége, — fölemésztésére csakis a növényzet volt hivatva, mely tudomás szerint a szénsavat táplálékul fölvevén, helyette éltető légnemet, élenyt ad ki; hogy azonban a magasabb állatélet is megkezdhesse szereplését, e végre meg kellett előbb erősödnie e válaszfalnak, mely a tüzet a víztől elkülöníté; s ez is megtörtént. A földkéreg mindinkább kihült és ezzel kapcsolatban szilárdabbá vált, melyet nem volt már képes a kebelében működő erő oly könnyen széttépni. De azért ez utóbbi korántsem maradt hatás nélkül. A földkéreg, jóllehet szét nem hasadt, de az őt dagasztó belső erőnek itt-ott engedve, mint hegy merült fel az őstenger alól. Így emelkedtek ki az első szigetek

*) A görögök és rómaiak hitregéiben Neptun a víz, — Vulkán pedig a tüz istene volt; innen a víz személyesítve Neptunnak, a tüz pedig Vulkánnak nevezetik.

az oceán kebeléből; így jött létre a száraznak elkülönítése a tengertől.

E jelenet még más nevezetes átalakulásokat vont maga után. Minél szűkebb körre szorítottok ugyanis bolygónk izzó belseje, annál több vizgöz csapódott le annak felületére, mi egyrészt a légkör kitisztulását, más részről a nap éltető sugarainak földünkre juthatását eredményezé.

S most már itt volt a pillanat, melyben az állatélet is fölléphetett az elfogadásra kellően előkészített föld színére. Az óriási hare, mely bolygónk kifejlődését kíséré, bevégeztetnek látszott, mert Neptun és Vulkán csatája nem volt többé oly iszonyu, de azért egyik fél sem nyugodt, sőt nem nyugszik napjainkban sem, mint ennek ismertetésünk folyamában később tanui leszünk.

A vulkáni rázkódtatások, földrengések, egész területek fölemelése és alásülyesztése, mindmennyi óriási rohamok voltak viz a hatalma ellen. Ezen rohamok némely helyeken új szigeteket emeltek ki az oceánból, másutt a már fennlevőket sülyesztették alá. S így történt ez váltakozva többször is. Kétséget sem szenved, hogy a jelenlegi szárazföld nagyrésze egykor mély tenger volt; s e helyzetváltozás nem egyszer, de többször is megtörténhetett. Az oceán fenekének hasonlólag ily hányattatáson kellett keresztülmennie. Ki tagadhatná például, hogy a tengeri csigák, melyek Amerika bércein, a 15 ezer láb magas Cordillerákon található, világos jelei annak, miszerint ezen óriási hegység fölött egykor a tenger hullámai zúgtak. Épen ily kétségkívüli, hogy az őskor több égbe meredő hegye jelenleg az oceán fenekére van temetve.

És ime, a gondviselés épen e világforradalmak által iratta meg bolygónk élettörténetét, a mennyiben épen e hányattatások által kerültek a különféle korszakok termékei földünk belsejébe, hol ezek az enyészettől megóva, örök időkre el vannak téve a messze nyuló őskor hiteles okmányaiul. E forradalmak által lön a föld belseje egy nagy évkönyvvé, melybe maga a természet jegyezte föl saját élettörténetét. E könyv titokteljes; e könyvből csak egy tételt is kiolvashatni méltán tekinthető századok fáradszónak kutatásainak gazdag jutalmául.

Bolygónk élettörténetére vonatkozó ily adatok gyűjtésével a földtan (geologia) foglalkozik; megkezdett ismertetésem pedig földünknek nem multját, hanem jelenét célozza: azért lakhelyünk kifejlődésének rövid vázlatát előre bocsátva, lássuk további eikkekben földünket jelen kihűtségében.

II.

Földünk belseje izzó.

Mindenki előtt ismert tény, hogy földünk gömb, melynek sugara, vagy is fölszínétől középpontjáig mért távolsága 864 mérföldet tesz. Oly mélység ez, melyre hatolni, s így az itteni állapotról közvetlen tudomást szerezni képesek nem vagyunk.

De nincs is erre szükség; a lelkiismeretesen kezelt tudomány szemé mélyen ható, biztosan értesít ez oly tárgyakról, tüneményekről is, melyeket meg nem közelíthetünk.

Mindennapi tapasztalásból tudjuk, hogy földünkön a hőmérséklet örökös ingadozásban van; a nap, mely a növényéletet tavasszal kikelti s nyáron megérleli, lassankint oly mostohán árasztja melegét, hogy rövid néhány hó alatt az előbb oly gyönyörű változatossággal himzett pázsitot egyhangu hólepel, dermesztő jégburok váltja fel.

Ki nem tudja, hogy e hőmérséklet-változást egyedül a naptól hozzánk jövő sugaraknak egyenes vagy rézsutos iránya okozza,

Azonban a nap melegének ezen nagy horderejű hatása a földszin alatt igen csekély távolságra terjed, úgy hogy például a mérsékelt égöv alatt 60—80 lábnyi mélységben a hőmérséklet évi ingadozásai már teljesen eltűnnek, és e ponton mindig csak egy és állandó hőmérséklet létezik; világos jelölül annak, hogy a nap szülte ingadozó melegnek e helyen többé semmi befolyása.

Igy a párizsi észlelde 86 láb mélységű pincéjében a hőmérő egész éven át télen úgy mint nyáron 11. 7 Celsius *) fokon áll.

Ha pedig az állandó hőmérséklet eme határainál még mélyebbre bocsátkozunk, azt vesszük észre, hogy a mélységgel együtt a meleg is fokankint nő s ez oly tény, mely nem bizonyíthat mást, mint hogy mélyebbre szállván, a hőforráshoz is közelebb jutottunk.

Igy, hogy néhány példát említsek, a neusalzwerki (Westpháliában) kutásánál 580, 1285, 1935 és 2144 lábnyi mélységben a hőmérő 20, 27, 31 és végre 33 Celsius fokot mutatott. A grenellei kut (Puits de Grenelle) Párisban pedig 917, 1555, 1684 lábnyi mélységben 22, 26 és illetoleg 28 C. foknyi hőmérséklettel bír.

Az ásatások máshol is ugyanezt eredményezék, csak hogy természetesen a szerint, a mint az illető hely a forró- vagy hideg égövhöz fekszik köze-

*) Celsius az olvadó jég hőmérsékét 0 fokra, a forró vizét pedig 100-ra tette. Ismertetésem folyamában mindig e felosztást fogom alkalmazni.

lebb, ugyanazon hőmérsékü (pl. 0_o foku) pont közelebb vagy távolabb fekszik a földszinétől.

Igy Middendorf, a híres szibériai utazó észleletei szerint a hideg eme hazájában 500 lábnyi mélységben a hőmérő fagypontra áll, míg ugyanily mélységben Párisban már körülbelül 16 C. fok meleget mutat.

E hőmérséki eltérés azonban megfejtését egyszerűen ama körülményben találja, mely szerint Szibiriában a föld belsejéből kifelé ható meleg egy részét az örökös dermedtségben létező külső földkéreg nyeli el.

Minél mélyebbre ereszkedünk le tehát a földszine alá, annál nagyobb hőmérsékkel találkozunk, még pedig a tett kísérletek szerint minden 90—100 lábnyi alábra-szállásnak 1 C. hőfok emelkedés felel meg. Föltéve tehát, hogy a további behatolásnál a hőmérsék ugyan e szabály szerint növekszik, 10,000 láb mélységnél a forró víz hőmérsékével, körülbelül 5 mértföldnél az öntött vas olvadási fokával, és 14—20 mértföldnél oly meleggel kellene találkozoznunk, mely a legkeményebb sziklát is képes folyékony anyaggá változtatni.

Hogy pedig a tudományok ezen pontos észleletek útján lehozott állítása nem csak a pusztán lehetőség, de a bizonyosság alapjával bír, ezt bizonyítják a hő források és vulkáni kitörések, melyek által mélyebben pillanthatunk földünk belsejébe, mint bármely más közvetlen mérészközsegélyével.

A mérsékelt égöv legtöbb forrása magasabb hőmérsékkel bír, mint azon helynek közép hőmérséke, melyen a földszinre tör; a forró égálj alatt éppen ellenkezőleg áll a dolog; mindkettő azonban ugyanazt bizonyítja, hogy t. i. a forrás oly földrétegből fakad, mely a földszin hőmérsék ingadozásától teljesen független.

Avagy honnan nyerné a wiesbadeni forrás 70 foknyi, a carlsbadi 75 foknyi, és mi több, a hideg Izland szigetén létező világhírű Geysir 127 foknyi meleg vizét, ha nem a föld belsejében rejlő hőforrásból? Nincsenek e tünetnyek semmi éghajlathoz kötve, mert Kaukaszus rideg bérei közt éppen úgy látunk forró vizet a föld gyomrából előtörni, mint a forró égöv egető talaján. — Ki fogná tehát azt állítani, hogy nem egy és ugyanazon tűz forralta föl e két ellentétes fekvésű helyen előtörő vizet?

Mi valószínűbb, sőt bizonyosabb, minthogy ezen általánosan elterjedt tünetnyeknek közös szülőoka van, és hogy a különféle forrásoknak egymástól igen eltérő hőmérséke — mely a fagypontról

egész a forrpontra változik — egyedül ama körülményben keresendő, mely szerint e források különböző mélységű rétegekből fakadnak, s ennek folytán keletkezési helyökön egymástól eltérő hőmérsékletet sajátítanak el. Az izlandi Geysir tehát — hőmérsékletét illetőleg — csupán azért áll a carlsbadi, wiesbadeni vagy más forrás fölött, mivel sokkal mélyebben fekvő rétegből tör elő, mint ez utóbbiak.

A föld belsejének azonban nem csupán e tünetnyek képezik egyedüli bizonyítékait.

Sokkal hatalmasabban szólnak e mellett a vulkáni kitörések, melyek megolvadt köveket röpitenek fel az alvilág titokteljes műhelyéből.

Oly tény ez ismét, mely a föld belsejének nem csak meleg voltát, de izzó állapotát teszi kétségtelenné. A kő megolvadására u. i. legalább 2000 C. fok meleg kívántatik; ily iszonyu hőségnek kell tehát ott honolni, honnan a vulkáni kitörés megindul. Ámde ilyennel a hideg északon Izlandban, Kamtschatkában éppen úgy találkozunk, mint a forró olasz földön a Vezuznál; tengerben úgy, mint szárazon; nem lehet tehát ennek magyarázatát földszini körülményekben keresnünk, hanem mind ezt a föld belsejében létező iszonyu hőség kifolyásául kell tekintenünk.

S ha ez áll, a mint állnia kell is, úgy ezáltal földünk fokenkénti kifejlődésére vonatkozó állításainkat is igazolva látjuk. E szerint bolygónk, mely egykor folyékony tüzgolyó volt, csak folytonos kihülés következtében öltött magára szilárd burkot.

Dacára azonban e kihülésnek, a föld belsejének még igen soká érezhető a földszinén is, mit kétségen kívül helyez ama körülmény, mely szerint a legmagasabb északon is találunk megkövült palma törzseket, világos jeléül annak, hogy hol jelenleg már alig találkozunk a növényélet némi nyomával, ott egykor forró égálji tenyészet diszlett; e roppant változást pedig korántsem okozhatta a nap, mely sugarait éppen oly irányban küldi hozzánk napjainkban, mint küldte évezredek előtt; e tenyészeti átalakulást csupán földünknek jelenleg már általunk nem élvezhető melege okozhatta, és kívül okozta is.

Bolygónk említett kihülése most is folyamatban van, csak hogy már fölötte lassan halad, ugyannyira, hogy 2000 év óta a kihülés — csekély volta miatt — alig észrevehető.

E lassu folyamat megfejtését ismét egyszerűen abban találja, hogy a már meglehetősen földkérgen át nem illanhat el a meleg oly könnyen, mint az előtt, midőn e takaró még vékonyabb volt. Minél

az oceán kebeléből; így jött létre a száraznak elkülönítése a tengertől.

E jelenet még más nevezetes átalakulásokat vont maga után. Minél szűkebb körre szorítottok ugyanis bolygónk izzó belseje, annál több vizgőz csapódott le annak felületére, mi egyrészt a légkör kitisztulását, más részről a nap éltető sugarainak földünkre juthatását eredményezé.

S most már itt volt a pillanat, melyben az állatélet is fölléphetett az elfogadásra kellően előkészített föld színére. Az óriási harc, mely bolygónk kifejlődését kíséré, bevégeztetnek látszott, mert Neptun és Vulkán csatája nem volt többé oly iszonyu, de azért egyik fél sem nyugodt, sőt nem nyugszik napjainkban sem, mint ennek ismertetésünk folyamában később tanui leszünk.

A vulkáni rázkódtatások, földrengések, egész területek fölemelése és alásülyesztése, mindmennyi óriási rohamok voltak viz a hatalma ellen. Ezen rohamok némely helyeken új szigeteket emeltek ki az oceánból, másutt a már fennlevőket sülyesztették alá. S így történt ez váltakozva többször is. Kétséget sem szenved, hogy a jelenlegi szárazföld nagyrésze egykor mély tenger volt; s e helyzetváltozás nem egyszer, de többször is megtörténhetett. Az oceán fenekének hasonlólag ily hanyattatáson kellett keresztülmennie. Ki tagadhatná például, hogy a tengeri csigák, melyek Amerika bércein, a 15 ezer láb magas Cordillerákon található, világos jelei annak, miszerint ezen óriási hegység fölött egykor a tenger hullámai zúgtak. Épen ily kétségkívüli, hogy az őskor több égbe meredő hegye jelenleg az oceán fenekére van temetve.

És ime, a gondviselés épen e világforradalmak által iratta meg bolygónk élettörténetét, a mennyiben épen e hanyattatások által kerültek a különféle korszakok termékei földünk belsejébe, hol ezek az enyészettől megóva, örök időkre el vannak téve a messze nyuló őskor hiteles okmányaiul. E forradalmak által lön a föld belseje egy nagy évkönyvvé, melybe maga a természet jegyezte föl saját élettörténetét. E könyv titokteljes; e könyvből csak egy tételt is kiolvashatni méltán tekinthető századok fáradszónal kutatásainak gazdag jutalmául.

Bolygónk élettörténetére vonatkozó ily adatok gyűjtésével a földtan (geologia) foglalkozik; megkezdett ismertetésem pedig földünknél nem multját, hanem jelenét célozza: azért lakhelyünk kifejlődésének rövid vázlatát előre bocsátva, lássuk további cikkeinkben földünket jelen kihültségében.

II.

Földünk belseje izzó.

Mindenki előtt ismert tény, hogy földünk gömb, melynek sugara, vagy is felszínétől középpontjáig mért távolsága 864 mérföldet tesz. Oly mélység ez, melyre hatolni, s így az itteni állapotról közvetlen tudomást szereztetni képesek nem vagyunk.

De nincs is erre szükség; a lelkiismeretesen kezelt tudomány szemé mélyen ható, biztosan értesít ez oly tárgyokról, tüneményekről is, melyeket meg nem közelíthetünk.

Mindennapi tapasztalásból tudjuk, hogy földünkön a hőmérséklet örökös ingadozásban van; a nap, mely a növényéletet tavasszal kikelti s nyáron megérleli, lassankint oly mostohán árasztja melegét, hogy rövid néhány hó alatt az előbb oly gyönyörű változatossággal himzett pázsitot egyhangu hólepel, dermesztő jégburrok váltja fel.

Ki nem tudja, hogy e hőmérséklet-változást egyedül a naptól hozzánk jövő sugaraknak egyenes vagy rézsutos iránya okozza,

Azonban a nap melegének ezen nagy horderejű hatása a földszin alatt igen csekély távolságra terjed, úgy hogy például a mérsékelt égöv alatt 60—80 lábnyi mélységben a hőmérséklet évi ingadozásai már teljesen eltűnnek, és e ponton mindig csak egy és állandó hőmérséklet létezik; világos jelül annak, hogy a nap szülte ingadozó melegnek e helyen többé semmi befolyása.

Igy a párizsi észlelde 86 láb mélységű pincéjében a hőmérő egész éven át télen úgy mint nyáron 11. 7 Celsius *) foknál áll.

Ha pedig az állandó hőmérséklet eme határainál még mélyebbre bocsátkozunk, azt vesszük észre, hogy a mélységgel együtt a meleg is fokankint nő s ez oly tény, mely nem bizonyíthat mást, mint hogy mélyebbre szállván, a hőforráshoz is közelebb jutottunk.

Igy, hogy néhány példát említsek, a neusalzwerki (Westpháliában) kut ásásánál 580, 1285, 1935 és 2144 lábnyi mélységben a hőmérő 20, 27, 31 és végre 33 Celsius fokot mutatott. A grenellei kut (Puits de Grenelle) Párisban pedig 917, 1555, 1684 lábnyi mélységben 22, 26 és illettőleg 28 C. foknyi hőmérséklettel bír.

Az ásatások máshol is ugyanezt eredményezék, csak hogy természetesen a szerint, a mint az illető hely a forró- vagy hideg égövhöz fekszik köze-

*) Celsius az olvadó jég hőmérsékét 0 fokra, a forró vizét pedig 100-ra tette. Ismertetésem folyamában mindig e felosztást fogom alkalmazni.

lebb, ugyanazon hőmérsékü (pl. 0° foku) pont közelebb vagy távolabb fekszik a földszinétől.

Igy Middendorf, a híres szibériai utazó észleltei szerint a hideg eme hazájában 500 lábnyi mélységben a hőmérő fagypontra áll, míg ugyan ily mélységben Párisban már körülbelül 16 C. fok meleget mutat.

E hőmérséki eltérés azonban megfejtését egyszerűen ama körülményben találja, mely szerint Szibiriában a föld belsejéből kifelé ható meleg egy részét az örökös dermedtségben létező külső földkéreg nyeli el.

Minél mélyebbre ereszkedünk le tehát a földszine alá, annál nagyobb hőmérsékkel találkozunk, még pedig a tett kísérletek szerint minden 90—100 lábnyi alábbra-szállásnak 1 C. hőfok emelkedés felel meg. Föltéve tehát, hogy a további behatolásnál a hőmérsék ugyan e szabály szerint növekszik, 10,000 láb mélységnél a forró víz hőmérsékével, körülbelül 5 mértföldnél az öntött vas olvadási fokával, és 14—20 mértföldnél oly meleggel kellene találkozunk, mely a legkeményebb sziklát is képes folyékony anyaggá változtatni.

Hogy pedig a tudományok ezen pontos észleletek útján lehozott állítása nem csak a pusztán lehetőség, de a bizonyosság alapjával bír, ezt bizonyítják a hő források és vulkáni kitörések, melyek által mélyebben pillanthatunk földünk belsejébe, mint bármely más közvetlen mérőeszköz segítségével.

A mérsékelt égöv legtöbb forrása magasabb hőmérsékkel bír, mint azon helynek közép hőmérséke, melyen a földszinére tör; a forró égálj alatt éppen ellenkezőleg áll a dolog; mindkettő azonban ugyanazt bizonyítja, hogy t. i. a forrás oly földrétegből fakad, mely a földszin hőmérsék ingadozásától teljesen független.

Avagy honnan nyerné a wiesbadeni forrás 70 foknyi, a carlsbadi 75 foknyi, és mi több, a hideg Izland szigetén létező világhírű Geysir 127 foknyi meleg vizét, ha nem a föld belsejében rejlő hőforrásból? Nincsenek e tűnemények semmi éghajlathoz kötve, mert Kaukasz ridge bérci közt éppen úgy látunk forró vizet a föld gyomrából előtörni, mint a forró égöv égető talaján. — Ki fogná tehát azt állítani, hogy nem egy és ugyanazon tűz forralta föl e két ellentétes fokvésű helyen előtörő vizet?

Mi valószínűbb, sőt bizonyosabb, minthogy ezen általánosan elterjedt tűneménynek közös szülőoka van, és hogy a különféle forrásoknak egymástól igen eltérő hőmérséke — mely a fagypontra

egész a forrpontra változik — egyedül ama körülményben keresendő, mely szerint e források különböző mélységű rétegekből fakadnak, s ennek folytán keletkezési helyökön egymástól eltérő hőmérsékletet sajátítanak el. Az izlandi Geysir tehát — hőmérsékletét illetőleg — csupán azért áll a carlsbadi, wiesbadeni vagy más forrás fölött, mivel sokkal mélyebben fekvő rétegből tör elő, mint ez utóbbiak.

A föld belsejébe azonban nem csupán e tűnemények képezik egyedüli bizonyítékait.

Sokkal hatalmasabban szólnak e mellett a vulkáni kitörések, melyek megolvadt köveket röpi-tenek fel az alvilág titokteljes műhelyéből.

Oly tény ez ismét, mely a föld belsejének nem csak meleg voltát, de izzó állapotát teszi kétségtelenné. A kő megolvadására u. i. legalább 2000 C. fok meleg kívánatik; ily viszonyu hőségnek kell tehát ott honolni, honnan a vulkáni kitörés megindul. Ámde ilyennel a hideg északon Izlandban, Kamtschatkában éppen úgy találkozunk, mint a forró olasz földön a Vezuvnál; tengerben úgy, mint szárazon; nem lehet tehát ennek magyarázatát földszini körülményekben keresnünk, hanem mind-azt a föld belsejében létező viszonyu hőség kifolyásául kell tekintenünk.

S ha ez áll, a mint állnia kell is, úgy ezáltal földünk fokenkénti kifejlődésére vonatkozó állításainkat is igazolva látjuk. E szerint bolygónk, mely egykor folyékony tüzgolyó volt, csak folytonos kihülés következtében öltött magára szilárd burkot.

Dacára azonban e kihülésnek, a föld belsejébe még e még igen soká érezhető a földszinén is, mit kétségen kívül helyez ama körülmény, mely szerint a legmagasabb északon is találunk megkövült palma törzseket, világos jeléül annak, hogy hol jelenleg már alig találkozunk a növényélet némi nyomával, ott egykor forró égálji tenyészet diszlett; e roppant változást pedig korántsem okozhatta a nap, mely sugarait éppen oly irányban küldi hozzánk napjainkban, mint küldte évezredek előtt; e tenyészeti átalakulást csupán földünknek jelenleg már általunk nem élvezhető melege okozhatta, és kívül okozta is.

Bolygónk említett kihülése most is folyamatban van, csak hogy már fölötte lassan halad, ugyannyira, hogy 2000 év óta a kihülés — csekély volta miatt — alig észrevehető.

E lassu folyamat megfejtését ismét egyszerűen abban találja, hogy a már meglehetősen földkérgen át nem illanhat el a meleg oly könnyen, mint az előtt, midőn e takaró még vékonyabb volt. Minél

vastagabb lemezd tehát a szilárd burok, annál lassabb léptekkel fog földünk kihülése előre haladni.

Záradéku még néhány szót. Fönnebb említém, miszerint a távolság földünk felületétől középpontjái 864 mérföldet tesz, továbbá, hogy 15—20 mérföldnyi mélységben oly hőségnek kell uralkodni, mely a legkeményebb követ is olvadásban tartja. Földünk szilárdkérgének vastagsága tehát alig tesz többet 5—10 mérföldnél. Mi ez az alatta rejlő óriási tüztömeghez képest? Valóban csak a gondviselés

böles intézkedésének köszönhetjük, hogy ezen alattunk lappangó pokoli erőket egész nagyszerűségükben működni nem — vagy legfőlebb igen ritkán engedi.

Vajmi könnyű volna ezen alvilági hatalomnak földünk ellen egy végzeteljes kitörést intézni, ha azt a természet háztartása megengedné; mily iszonyu pusztítást vihetne véghez bolygónkon e pokoli cerberus, ha láncáról felszabadítottatnék!

Fehér Ipoly.

Levelek Párisból.

XXIV.

— 1867, máj. 3. —

Kétfrendbeli kiállítás. — Boszorkányok mérlegelése. — Gróf Teleki Blanka és Lövey Klára Kufsteinban. — Madarász Viktor „Dózsa királya.“ — A világiállítás. — Magyar művek. — Festészeink, szobrászaink, építészeink Párisban.)

Kevesen tudják a távollakók közül, hogy Párisban jelenleg kétfrendű kiállítás van: az *általános* és az *évenkénti művészeti*, amaz a Mars mezején, emez a régi iparpatóban. Szóljunk először ez utóbbiról, melyre ugyis többször vissza nem fogunk térni, holott az általános világtárlatot ezen is figyelemmel szándékozunk kísérni.

Az utolsó két-három esztendő meglehetősen meddő volt a francia művészetre, úgy hogy sokan már hanyatlásuk előjeleit látták a tárlatokban. Az idei, véleményem szerint, kissé feljebb emeli a színvonalat, akár mert a remélt nagyobb közönség ingerül szolgált a művészeknek, akár mivel a bírák nagyobb szigorot tanusítottak a fölvétel körül. Nincsenek ugyan ezidén sem valami rendkívüli és számos remekművek kiállítva, de viszont silányak is kisebb számmal fordulnak elő, s a dícséretreméltók bővebben szemlélhetők, legalább a festészeti osztályban, mert a szobrászat aligha érdemel ilyen elismerést.

Unalmas lenne a magyar olvasóra, ha az idegen tárlat műveit részletesen ismertetnők; szorítokozunk azért olyanokra, melyek honfitársaink köszönik eredetüket.

Miként eddig, ez idén is találkozunk egypár magyar festésszel az iparpatóban. Így a pozsonyi születésű Herbsthoffer egy *Boszorkányok mérlegelése* című szép olajképet mutatott be. Törvényszéki próba az, mint a magyarizatból megértjük, melyet V. Károly Hollandiában rendelt a végett, hogy az inquisitiótól néhány áldozatot megmenten. Állt pedig abból, hogy a bűbájosságról vádolt személyek megmértek, vajjon bírnak-e jó és becsületes kereszténynek súlyával. A legnagyobb rész magától jött. A művész úgy ábrázolta

a cselekményt, hogy az előtérben a bírák ülnek, s távolról nézik, miként mérnek egy-egy ruhátlan nőt, mialatt mások a próbához készülgetnek.

Egy szintily fájdalmas emlék szolgált Madarász Viktor esetének tárgyal: *Teleki Blanka és Lövei Klára a kufsteini fogságban*. A boldogult nagylelkű honleány ágyán ül, kezeit térde fölé előre nyújtva, míg nemes társnője, mellette bőrröndön foglalva helyet, a szemben levő rostélyos ablakon kinéz, s nyitott könyvet tart leeresztve bal kezében. A grófné arcán méla bú ül, míg barátján csaknem a kétségbeesés kifejezése látható. Kinek, mint e sorok írójának, a szerencse jutott, e kitünő hölgyet ismerhetni, a ki tudja, mily elszánt, törhetetlen lelkű nő vala Teleki Blanka, s mily kifogyhatlan jó kedvvel áldotta meg Lövey Klárát a természet; a ki előtt nem titok, hogy e tulajdonok a börtön falai között is jellemezték e nemes, ez ártatlan áldozatait a Haynau korszakának: az nem fogja a festő felfogását a valósággal megegyezőnek tartani. Egyébiránt, különösen Teleki grófné nincs is eltalálva, min az igaz nem lehet csodálkozunk, miután csak régi, azt se hű képmását bírta a művész, a minek bizonyos határozatlanság, bevégzetlenség lön a következőse. Még egy megjegyzésünk van Madarász ur festményére. Azóta, hogy a „*Zrinyi és Frangepánt*“ ábrázoló képen a világitás által kívánt hatni, a mostani mű immár a negyedik, hol ugyanezen eszközt látjuk alkalmazva. Vajjon nem bizonyos egyformaság s modorosságra fog-e ez vezetni?

Sikerültebbnek tartjuk Madarász egy másik kisebb művét, mely Dózsát, a pór királyt tünteti előnkbe mellképben. Itt mind a felfogás, mind a rajz és a színezés helyes, csak hogy a hosszukás

szikár arc és kifejezése aligha igen magyaros, mi azonban, lehet, a történeti igazsággal megegyez.

Van még egy harmadik honfitársunktól is, Horovitztól e tárlatban két festmény, de ezekre ismételt látogatásunk és keresésünk dacára sem akadunk. Több szerencsénk volt az általános tárlatban, hol is kassai földink egy jó areképét megpillantók.

S ezzel átkeltünk a Szajrán, s a világ minden részeiből küldött kincsek tárházában vagyunk.

Az épület külseje és felosztása már más toll által levén a „Hazánk s Külföld“ olvasóival megismertetve, szabadjon nekünk mindjárt a dolog lényegére térnünk. S minthogy már a szépművészetekkel kezdők ezen levelünket, tehát maradjunk a tárgynál az új helyiségben is.

A magyar művészek küldeményei — mert ugye bár ezek érdeklék olvasóinkat leginkább? — az osztrákokéval vegyest vannak szemlére kitéve. E közösségre azon szintugy hazafias tekintet birta az illető biztost, hogy a magyar művek sokkal kisebb számmal vannak, — mindössze tizenkét festmény s egy pár szobor, -- semhogy azoknak külön bemutatása érdekünkben állna. Nem tudom mégis, ha a közjogi szempont nem fölébe lett volna emelendő a művészeti büszkeségből származónak. Mi már ezen hazai festvényeket illeti, ámbár

különösen felötlő aligha találhatik, a közép mértéket többnyire mégis megütik. E képek a következők: Hunyady László búcsúja barátaitól, Beneczúr Gyulától; Csendélet, Ivanovics Katalintól; Hunyady László elfogatása, Rákossy Ferdinándtól. A mohácsi csata; egy genre kép s az „özvegy“, mind a három Székelytől; a Délibáb szerelme, Than Mórtól; Csendélet Ujházytól.

Rajzokat állítottak ki: Henszlmann Imre hármát, u. m.: a beregszászi templom ajtaja; a sz. Benedekrendi zárda templomának siremléke s a pécsi székesegyház. Továbbá Lotz Károly: Tündér Ilona násza s a négy elem, (a pesti redout fal-festvényeinek kartonjai.) Ugyancsak ily kartonokat küldött Than is, a Táncoz, a Zenét, a Költészetet, a Szavalást, a Szerelmet és a Szeszélyt ábrázolókat. Gerstler és Frey a pesti bazár, Henszlmann, Gerstler és Frey az akademia palotája tervét, s Doby Jenő négy metszvényt küldöttek.

A szobrászati osztályt képviselik: Alexy E. Batthyány Lajos két jól sikerült szobrát mutatja be; Dunaiszky, Nessus és Dejanira meg egy Nymphával, Marschalko a Feltámadás angyalával, végre b. Vay Miklós egy csinos női mellszoborral lépnek fel.

A többiről más alkalommal.

Irányi Dániel.

Egy hét története.

— Május 7. —

(VK.) Van módunk a *hangversenyekben*, bejépti jegyekkel, de belépti díjak nélkül. Minden nap, minden éjjel ezer meg ezer, harsánynál harsányabb hang versenyez egymással, hogy melyik kiált a másiknál hatalmasabb „éljent.“ Van korteskedés, toborzás, pártesiny és eleven küzdelem.

Maga a vármegye ártatlan a dologban. Az ő tisztujításának zaját elnyelték a megyeház termének falai, úgy hogy a szomszédházak lakói is egész nyugton pihenhették tőle délutáni édes álmukat. A zajból az utcára nem jutott semmi. Több darutollas kalapot s több barna egészséges arcot láttunk, ez jelezte mindössze is a megyei tisztujítást. Látványnak, parádénak hirt se volt, mint hajdanonta, midőn szalagok lebegtek a kalapokon, zászlók a levegőben, lovas legénység zeneszó és kulacsemelgetések közt kurjongatott víg kedvében, a nemesi szabadság teljes öröme. — Most az intelligencia s néhány előkelő család falusi értekezleteken szép esőndben, barátságos és többnyire atyafiságos módon elvégez mindent. Tekintélyes „urambátyámok“ megemberelnek egy cso-

mó „uramöcsémet“ járási hivatalokkal, lelkökre kötvén, hogy de megszerezzék ám Zsoldos Ignác „Szolgabirói hivatalát,“ a melyről ugyan ez uramöcsémek egynémelyike ezuttal hall először; sorjában megegyeznek, ki mi lessz, s tudtára adják kékbeli megye-képviselő uraméiknak, hogy kiből fog állani a vármegye; ezek aztán beszállingóznak a megye házába, hol a régi szóvivők először is egy jó napot csinálnak maguknak, s agyon pírongatják egymást hajdani érdemeik kölesönös emlegetésével; elhatározzák, hogy de biz a főispán areképét oda kell tenni a Széchenyié mellé, mert nem azért főispán, hogy Széchenyivel egy sorba ne jusson; aztán a kinek az isten jó tüdőt adott, fölkapaszkodik a zöld asztal mellé, egynéhány szék tetejére, s ott rázza tisztos szakálát, ha van, s kiabál a meddig el nem reked, s néhány óra alatt kész az — új vármegye.

Nem ilyen könnyen végez a város. Néhány hét óta vajúdik már választási küzdelmeiben, s minden kis koresma és minden külvárosi kávéház egy-egy darab parlament, hol az embert ép oly

kevéssé hallgatják ki, mint az országházban, mikor t. i. ennek egyszer rossz kedve van. Vitáznak, toborzanak útfelen, s a tevékeny Vidats-párt könnyű lovaság módjára nyargalászsza be a várost, s a hol csak lehet, megejtí a martalékot, fogdos, csipked s élénk zajt csinál; míg a Szentkirályi-párt tekintélyes lassúsággal sorakozik, s kényelmes önelégültséggel mosolyog, kerülve a hűhőt, mivel — a mint mondani szokta — „úgyis elegenden vagyunk!“ Amazok piros tollat viselnek, (a viláért se választottak volna mérsékeltebb színt,) emezek pedig békés fehér színűt. Amott van a fiatal tűz, itt a higgadt gondolkodás. Amazok jobban értenek ugyan a korteskedéshez, de emezek, súlyuk és tekintélyük által, mindig lebilentik a mérleg ama serpenyűjét, a melybe szavazatukat vetik.

A megyei tisztújításnak *családi* jellege volt. Úgy ment végbe, a hogy maguk közt — mint már említettük — a megye néhány régi jó családjára és értelmes vezetői szépen előre kicirkalmazták, s ekkép alig került csak szavazás alá is néhány állomás. Nem nézték azt sem, ki milyen politikát követ, s „jó fiú“-sága és négy szép lóva kedvéért tettek biz ott olyan szolgabíró is, ki többet látta a „Szép Helénát“, mint a hazai törvényeket. Hanem se baj, maradt tán még elég régi vén esküdt, a ki most jó lesz nevelőnek!

Egészen másként van a városnál. Itt két párt áll szemközt: a szélső bal és a kormánypárt. Amaz most a közönségeken szeretne egy jó nagyot döfni, s ez a törekvés eleveníti inkább, mint valamely személyes kérdés; míg a másik párt becsületbeli dolognak tartja, hogy annak a városnak, melyet Deák Ferenc és négy hű elvtársa képvisel az országgyűlésen, polgármestere is olyan legyen, ki tetőtől talpig Deák embere, még pedig nála alig egy fővel kisebb.

Az egyleti lovarda, melyet a mágnások valaha „nemzeti“-nek neveztek, gondolván, hogy ők lévén a nemzet, az is, a mit csinálnak, mind nemzeti, — rég látott oly eleven zajt, mint a minő ez a tisztújítás. Pest polgárai neki-gyűrűközve látnak a dolognak, s emberségesen megküzdének egymással, de küzdelmeik közt is tanúsítva: mily méltók ama jogra, hogy szavazatukat az urnába dobhatják.

Mikorra e betűk a sajtó alatt fognak izzadni, akkor már tudni fogja a világ, hogy ki a vivát. Semmi kétségünk nincs benne, hogy *Szentkirályi Mór* lesz, s a Józsefváros úszni fog ismét a győzelem örömeiben. De azért korántsem lesz „jaj a legyőzötteknek“ sem. A Vidatspárt — mondják

nehány nap óta — elvesztheti az első nap tusáját, de azért mégis csak ő — restaurál. Lehet is valami a dologban, mert igen szervezett és összetartó párt, mely együtt marad az utolsó percig, míg a szentkirályista öreg polgárok jó nagy része — meglehet — pihenni — fog a diadal bájain.

Hanem éljenceinkkel forduljunk egy kissé más felé is. Jönek a király és királyné megint, s a város lelkesebben fogadja őket, mint bármikor azelőtt. Nem csak férfiak, hanem gyöngéd nőkezek is részt vesznek a fogadás munkáiban. A hölgybizottmány, élén a miniszterelnök nejevel, virágokat hint és koszorúkat, füzéreket fon a zászlók és tarka címerek közé. A nők nem csak nézők lesznek most, hanem közreműködők, kik a hódolat komoly ünnepélyességébe egész tavaszi bájta varázsolnak.

Annyira kifoszták a város és környék kertjeit a virágokból, hogy most a legjobb akarat mellett sem nyújthatunk egy szálat sem *Neszveda* Anna kisasszonynak, habár egy szerény koszorút ő is megérdemelne. Így csak a legegyszerűbb szavakkal mondhatjuk el, hogy e fiatal énekesnő — a színi tanoda volt növendéke — valódi nyereség a magyar operára nézve. Nem kész művésznő, mint egy fiatal toll írá, hanem oly kezdő, ki nem csak reményt ad, hanem már élvezetet is. Kellemes alakja, játékra teremtett mozgása, értelme és bensősége van. Még nem mer sokat, tehát nem is nyerhet fényes diadalt; de a ki úgy kezd, mint ő a Verdi „Álarcos bál“-jában, Amália szerepében, az bizonyára szépen is fogja folytatni, kivált miután tud és akar tanulni.

Oly szerepet énekelt, melyet *Carina* k. a. teljes érvényre emelt, s annál hűzelgőbb rá nézve, hogy ily előd után is egyszerre megnyerte a közönség tapsait és a bírálók tollát.

Carina k. a. eltávozik a bécsi dalszínházhoz. Jelles és buzdó énekesnőt veszt a színház benne, s vesztesége annál érezhetőbb, mert az igazgatóság igen könnyen eleresztett két oly magyar énekesnőt előtte, kik némely szerepét teljes sikerrel énekelhették volna.

De az opera gyöngülése annyiban használ a drámának, hogy végre is egy díszelőadáshoz jut, (mely mindig őt illette volna meg,) s épen a koronázás napjaiban.

Budán is van magyar színészet, de még nem a népszínházban, hanem csak a szinkörben, hol az előadások a dualismus alapján folynak. Egyik nap német, másikon magyar szó hangzik. Bényei társulatában van elég jóra való tag, kivált Németi Irma k. a. a drámában tehetséggel bír, s Bé-

nyeiné-Harmath Irma asszony is elég kedvesen énekel, hanem a zenekar rossz, s a hely nagyon távol esik a pestiektől. A népszínház sokkal közelebb volna mind lakásainkhoz, mind rokonszen-vünkhöz.

Különben az emberek érdekeltsége most száz felé oszlik. Ünnepek közt élünk, s ünnepeket várunk. A *képviselőház* kapui is újra tárva, s kezdődik az új ülésfolyam.

E sokfelé ágazó érdekeltség közepette Nógrád-megyéből egy előkelő hölgy jött Pestre: Veres-Beniczky Hermin asszony, hogy híveket szerez-

zen egy jó eszmének. „Nőképző-egyletet“ akar létesíteni, mely arra munkálna, hogy a hölgyek alaposabb nevelést kapjanak, és több keresetágra képesítenek. Nem emancipációra törekszik, hanem a női benső élet s a munkaképesség emelésére. Az első értekezlet e hó 24-dikén lessz a „Tigris“-ben, s valószínű, hogy nemcsak művelt hölgyek, hanem férfiak is érdeklődnek a foglalkozás viseltetési eszme fejlődése iránt. Hiszen ez a férfiak érdeke is, mert egy alaposan művelt és munkaképes nő kétszeresen boldogít!

V e g y e s k ö z l e m é n y e k.

— (A *chicagói tó alatti alag.*) Az Éjszak-Amerika Illinois államában fekvő Chicagóban egy tavi alag (tunnel) avattatott fel f. é. jan. 6-án, mely az újkor építményei között, egyike a legnevezetesebbeknek. Nevezett város már hosszú idő óta hiával volt a jó ivóvíznek, minthogy a Chicago folyam mindkét partját pálinkaégetők, vágóhidak s ilyféle gyárak nagy számmal lepték el, melyek a folyamot és a Michigan tó partjain a vizet, hol a vízgépek merítették, berondították és a vizet majdnem ihatlanná tették. Ezen baj elhárítására mindenféle tervek hozattak javaslatba, míg végre, jelentékeny mérnökök ellenkezése dacára, elhatározták a Michigan tó medre alatt két mérföldnyire elnyúló alagot ásni, ott egy aknát építeni és így a városnak tiszta és egészséges vizet szolgáltatni a tó kristály tisztaságú vizéből. A főnehézség ép ezen akna volt, mert alapul szigeteket kellett teremteni a csapkodó hullámok közt. A chicagoiak egy sajátos csodás valamit építettek, elnevezték „crib“-nek, melynek rendeltetése volt a tóaknát oltalmazni. E „crib“ 40 lábnyi magas, ötoldalú, melyek mindegyike 58 lábnyi hosszú, úgy hogy átmérője mintegy 90 lábnyi. Három egyenközi fallal bir, külső, középső és belső fallal, mindegyike 12 ujjnyi gerendázatból áll, mely szilárdan, mint a hajó falai van összerakva. Belseje 15 vízmentes osztálylyal bir. Közepén egy hengeres kut van, 25 lábnyi átmérővel. A „crib“ külső sarkai harmadfél hüvelyknyi vaslemezekkel vannak védve a jég ellen. 1865. jun. havában vonszoltatott az rendeltetése helyére. Itt a vízmentes osztályokat kövekkel rakták tele, míg az egész a tó fenekére nehezült, hol még le is horgonyozták. A víz ott 36 láb mélységű, úgy hogy ez 5 lábnyira kiemelkedik a tótükréből. Ezután egy 64 láb hosszú vas hengert eresztettek le annak közepén, mely henger harmadfél hüvelyknyi

vaslemezről van kovácsolva és 203,000 fontot nyom. Midőn a henger a tó fenekére ért, saját súlyánál fogva bemélyedett a néhány hüvelyknyi homokba, mely a szilárd agyagból álló tóaljat fedi. Most már a kellő mélységbe kellett ezt leszorítani, és ez a légszivattyu segítségével történt. Miután a víz kiszivattyuztatott, egy gőzerővel hajtott hatalmas légszivattyu alkalmaztatott a légmentesen elzárt hengerre, és oly erővel nehezedett a lég a nehéz vastömegre, hogy az mélyen befuródott a szilárd agyagba. A parton már ezalatt elkészítették az aknát és 70 lábnyi mélységben a tó tükrétől számítva 5 lábnyi üregű alagot ástak a „crib“ irányába és téglákkal kifalazták. Most a tóaknában, t. i. a „crib“-en is megkezdődtek a munkálatok, és minden baj nélkül találkoztak a munkások. A munkába 1864. márc. 17-én kezdtek, tehát majdnem 2 év és 9 hónapot vett igénybe. A „crib“ jelen alakjában azonban csak ideiglenesen marad, a 15 vízmentes osztályba vetett kövek ki fognak szedtetni és granit falakkal fog az egész körülvetetni. Ezen fal a víztükör fölé jó magasra emeltetik és tetejébe világító torony fog alkalmaztatni. A víz a hengerbe mesterségesen alkalmazott ajtókon bocsátatják be és a parton hatalmas gőzszivattyuk által szivattyuztatják a vizgépbe. A legjobb ivóvíznek mondják az így nyert vizet. Az összes kiadás, beleértve a szükséges változtatásokat is, közel egymillió dollára rug.

(M. A.) (*Egy eltemetett városban.*) A Szent-Pétervárott megjelenő „Gazette russe“-nak orenburgi tudósítója írja: miszerint az 1-ső számú erősségnek szomszédságában egy régi földalatti város fedeztetett föl. A Kirgiz-ek ugyanis, kik az erősségi építkezésekhez szükségelt téglák elkészítését és szállítását föl vállalták, egy alkalommal egészen kiegészítet, gyönyörű téglákat hoztak, melyekhez még odatapadva volt a köragsz. *Besrodnov* mér-

kevésbé hallgatják ki, mint az országházban, mikor t. i. ennek egyszer rossz kedve van. Vitáznak, toborznak útfelen, s a tevékeny Vidats-párt könnyű lovasság módjára nyargalászsza be a várost, s a hol csak lehet, megejti a martalékot, fogdos, csipked s élénk zajt csinál; míg a Szentkirályi-párt tekintélyes lassúsággal sorakozik, s kényelmes önelégültséggel mosolyog, kerülve a hűhőt, mivel — a mint mondani szokta — „úgyis elegen vagyunk!“ Amazok piros tollat viselnek, (a világerő se választottak volna mérsékeltebb szint,) emezek pedig békés fehér színűt. Amott van a fiatal tűz, itt a higgadt gondolkodás. Amazok jobban értenek ugyan a korteskedéshez, de emezek, súlyuk és tekintélyük által, mindig lebilentik a mérleg ama serpenyűjét, a melybe szavazatukat vetik.

A megyei tisztújításnak *családi* jellege volt. Úgy ment végbe, a hogy maguk közt — mint már említettük — a megye néhány régi jó családjára és értelmes vezetői szépen előre kicirkalmazták, s ekkép alig került csak szavazás alá is néhány állomás. Nem nézték azt sem, ki milyen politikát követ, s „jó fiú“-sága és négy szép lóva kedvéért tettek biz ott olyan szolgabírókat is, ki többet látta a „Szép Helénát“, mint a hazai törvényeket. Hanem se baj, maradt tán még elég régi vén esküdt, a ki most jó lesz nevelőnek!

Egészen másként van a városnál. Itt két párt áll szemközt: a szélső bal és a kormánypárt. Amaz most a közösiügyeken szeretne egy jó nagyot döfni, s ez a törekvés eleveníti inkább, mint valamely személyes kérdés; míg a másik párt becsületbeli dolognak tartja, hogy annak a városnak, melyet Deák Ferenc és négy hű elvtársa képvisel az országgyűlésen, polgármestere is olyan legyen, ki tetőtől talpig Deák embere, még pedig nála alig egy fővel kisebb.

Az egyleti lovarda, melyet a mágnások valaha „nemzeti“-nek neveztek, gondolván, hogy ők lévén a nemzet, az is, a mit csinálnak, mind nemzeti, — rég látott oly eleven zajt, mint a minő ez a tisztújítás. Pest polgárai neki-gyürkőzve látnak a dolognak, s emberségesen megküzdének egymással, de küzdelmeik közt is tanúsítva: mily méltók ama jogra, hogy szavazatukat az urnába dobhatják.

Mikorra e betűk a sajtó alatt fognak izzadni, akkor már tudni fogja a világ, hogy ki a vivát. Semmi kétségünk nincs benne, hogy *Szentkirályi Mór* lesz, s a Józsefváros úszni fog ismét a győzelem örömeiben. De azért korántsem lesz „jaj a legyőzötteknek“ sem. A Vidatspárt — mondják

nehány nap óta — elvesztheti az első nap tusáját, de azért mégis csak ő — restaurál. Lehet is valami a dologban, mert igen szervezett és összetartó párt, mely együtt marad az utolsó percig, míg a szentkirályista öreg polgárok jó nagy része — meglehet — pihenni — fog a diadal ba bérjain.

Hanem éljenceinkkel forduljunk egy kicsé más felé is. Jönnek a király és királyné megint, s a város lelkesebben fogadja őket, mint bármikor azelőtt. Nem csak férfiak, hanem gyöngéd nőkezek is részt vesznek a fogadás munkáiban. A hölgybizottmány, élén a miniszterelnök nevével, virágokat hint és koszorúkat, füzéreket fon a zászlók és tarka címerek közé. A nők nem csak nézők lesznek most, hanem közreműködők, kik a hódolat komoly ünnepélyességébe egész tavaszi bájta varázsolnak.

Annyira kifoszták a város és környék kertjeit a virágokból, hogy most a legjobb akarat mellett sem nyújthatunk egy szálat sem *Neszveda* Anna kisasszonynak, habár egy szerény koszorút ő is megérdemelne. Így csak a legegyszerűbb szavakkal mondhatjuk el, hogy e fiatal énekesnő — a színi tanoda volt növendéke — valódi nyeresemény a magyar operára nézve. Nem kész művésznő, mint egy fiatal toll írá, hanem oly kezdő, ki nem csak reményt ad, hanem már élvezetet is. Kellemes alakja, játékra termett mozgása, értelme és bensősége van. Még nem mer sokat, tehát nem is nyerhet fényes diadalt; de a ki úgy kezdí, mint ő a Verdi „Álarcos bál“-jában, Amália szerepében, az bizonyára szépen is fogja folytatni, kivált miután tud és akar tanulni.

Oly szerepet énekelt, melyet *Carina* k. a. teljes érvényre emelt, s annál hízlegőbb rá nézve, hogy ily előd után is egyszerre megnyerte a közönség tapsait és a bírálók tollát.

Carina k. a. eltávozik a bécsi dalszínházhoz. Jelles és buzgó énekesnőt vesz a színház benne, s vesztesége annál érezhetőbb, mert az igazgatóság igen könnyen eleresztett két oly magyar énekesnőt előtte, kik némely szerepét teljes sikerrel énekelhették volna.

De az opera gyöngülése annyiban használ a drámának, hogy végre is egy díszelőadáshoz jut, (mely mindig őt illette volna meg,) s épen a koronázás napjaiban.

Budán is van magyar színészet, de még nem a népszínházban, hanem csak a szinkörben, hol az előadások a dualismus alapján folynak. Egyik nap német, másikon magyar szó hangzik. Bényei társulatában van elég jóra való tag, kivált Németi Irma k. a. a drámában tehetséggel bír, s Bé-

nyeiné-Harmath Irma asszony is elég kedvesen énekel, hanem a zenekar rossz, s a hely nagyon távol esik a pestiektől. A népszínház sokkal közelebb volna mind lakásainkhoz, mind rokonszen-vünkhöz.

Különben az emberek érdekeltsége most száz felé oszlik. Ünnepelemek közt élünk, s ünnepeleket várunk. A *képviselet* háza kapui is újra tárva, s kezdődik az új ülésfolyam.

E sokféle ágazó érdekeltség közepette Nógrádmegyéből egy előkelő hölgy jött Pestre: Veres-Beniczy Hermin asszony, hogy híveket szerez-

zen egy jó eszmének. „Nőképző-egyletet“ akar létesíteni, mely arra munkálna, hogy a hölgyek alaposabb nevelést kapjanak, és több keresetágra képesítenek. Nem emancipációra törekszik, hanem a női benső élet s a munkaképesség emelésére. Az első értekezlet e hó 24-dikén lesz a „Tigris“-ben, s valószínű, hogy nemcsak művelt hölgyek, hanem férfiak is érdeklődnek a foglalkozás iránt. Hiszen ez a férfiak érdeke is, mert egy alaposan művelt és munkaképes nő kétszeresen boldogít!

V e g y e s k ö z l e m é n y e k.

— (A *chicagói tó alatti alag.*) Az Éjszak-Amerika Illinois államában fekvő Chicagóban egy tavi alag (tunnel) avatott fel f. é. jan. 6-án, mely az ujkor építményei között, egyike a legnevezetesebbeknek. Nevezett város már hosszú idő óta hiával volt a jó ivóviznek, minthogy a Chicago folyam mindkét partját pálínkaégetők, vágóhidak s ilyféle gyárak nagy számmal lepték el, melyek a folyamat és a Michigan tó partjain a vizet, hol a vízgépek merítették, berondították és a vizet majdnem ihatlanná tették. Ezen baj elhárítására mindenféle tervek hozattak javaslatba, míg végre, jelentékeny mérnökök ellenkezése dacára, elhatározták a Michigan tó medre alatt két mértföldnyire elnyúló alagot ásni, ott egy aknát építeni és így a városnak tiszta és egészséges vizet szolgáltatni a tó kristály tisztaságú vizéből. A főnehézség ép ezen akna volt, mert alapul szigeteket kellett teremteni a csapkodó hullámok közt. A chicagoiak egy sajátos csodás valamit építettek, elnevezték „crib“-nek, melynek rendeltetése volt a tóaknát oltalmazni. E „crib“ 40 lábnyi magas, ötoldali, melyek mindegyike 58 lábnyi hosszú, úgy hogy átmérője mintegy 90 lábnyi. Három egyenközű fallal bír, külső, középső és belső fallal, mindegyike 12 ujjnyi gerendázatból áll, mely szilárdan, mint a hajó falai van összerakva. Belseje 15 vízmentes osztálylyal bír. Közepén egy hengeres kut van, 25 lábnyi átmérővel. A „crib“ külső sarkai harmadfél hüvelyknyi vaslemezekkel vannak védve a jég ellen. 1865. jun. havában vonszoltatott az rendeltetése helyére. Itt a vízmentes osztályokat kövekkel rakták tele, míg az egész a tó fenekére nehezült, hol még le is horgonyozták. A viz ott 36 láb mélységű, úgy hogy ez 5 lábnyira kiemelkedik a tótükréből. Ezután egy 64 láb hosszú vas hengert eresztettek le annak közepén, mely henger harmadfél hüvelyknyi

vaslemezéből van kovácsolva és 203,000 fontot nyom. Midőn a henger a tó fenekére ért, saját súlyánál fogva bemélyedett a néhány hüvelyknyi homokba, mely a szilárd agyagból álló tóaljat fedi. Most már a kellő mélységbe kellett ezt leszorítani, és ez a légszivattyú segítségével történt. Miután a viz kiszivattyúztatott, egy gőzerővel hajtott hatalmas légszivattyú alkalmaztatott a légmentesen elzárt hengerre, és oly erővel nehezedett a lég a nehéz vastömegre, hogy az mélyen befuródott a szilárd agyagba. A parton már ezalatt elkészítették az aknát és 70 lábnyi mélységben a tó tükrétől számítva 5 lábnyi üregű alagot ástak a „crib“ irányába és téglákkal kifalazták. Most a tóaknában, t. i. a „crib“-en is megkezdődtek a munkálatok, és minden baj nélkül találkoztak a munkások. A munkába 1864. márc. 17-én kezdtek, tehát majdnem 2 év és 9 hónapot vett igénybe. A „crib“ jelen alakjában azonban csak ideiglenesen marad, a 15 vízmentes osztályba vetett kövek ki fognak szedtetni és granit falakkal fog az egész körülvétni. Ezen fal a víztükrök fölé jó magasra emeltek és tetejébe világító torony fog alkalmaztatni. A viz a hengerbe mesterségesen alkalmazott ajtókon bocsátatik be és a parton hatalmas gőzszivattyúk által szivattyúztatik a vizgépbe. A legjobb ivóviznek mondják az így nyert vizet. Az összes kiadás, beleértve a szükséges változtatásokat is, közel egymillió dollára rug.

(M. A.) (*Egy eltemetett városban.*) A Szent-Pétervárott megjelenő „Gazette russe“-nak orenburgi tudósítója írja: miszerint az 1-ső számú erősségnek szomszédságában egy régi földalatti város fedezett föl. A Kirgiz-ek ugyanis, kik az erősségi építkezésekhez szükségelt téglák elkészítését és szállítását föl vállalták, egy alkalommal egészen kiegészítet, gyönyörű téglákat hoztak, melyekhez még odatapadva volt a köragasz. *Besrodnow* mér-

nök-tisztnek értésére esett ekkor, hogy a Kirgiziek e téglákat régi romok között találták. E végből *Juzif* őrnagy a kijelölt helyre egy bizottságot küldött ki. A nagy fontosságú felfedezésről e bizottság egy jegyzőkönyvet szerkesztett, melyből a következő részletek kiemelését nem tartjuk feleslegesnek. Nem messze a mondott erősségtől, déli irányban, a *Syr-Darja* folyamnak bal partján, egy földalatti város létezik, mely hajdan az Aral tó mellett feküdt, s bizonytalan időben homokkal és iszappal elborítottván, ma már egészen be van növe a puszta bogácskóróival. A Kirgiziek már szétrombolták egy nagy épület kúpját, s abból hozták az említett téglákat. A bizottság véleménye szerint e városnak igen nagy terjedelműnek kellett lenni. Legsajátságosabb azonban az egész jegyzőkönyvben, s legnagyobb világot vet az oroszok műérzékére az, hogy a bizottság nem tudta ugyan meghatározni a korszakot, melynek e várost tulajdonítani lehetne, annyit azonban — nagy bölesen — azonnal észrevett, hogy — *e helyről sok ezer millió téglát lehetne nyerni.*

* (*Koresolyázó park.*) Amerikában sok olyanra kiterjeszték a figyelmet, a mire a vén Európában senki sem gondol. Így említésre méltó a koresolyázó-park, melyet Chicagóban 1865-ben állítottak. Semmi más célja nincs, mint hogy az ott nagyon divatos koresolyázásnak kényelmes helye legyen. Egy nagy tért körül kerítettek, ellátták földézzel és vízzel, s a jeget szivattyuk segélyével minden nap megöntözték, hogy sikamlóssága megmaradjon. Vannak itt fűtött előcsarnokok, étkező helyek, erkélyek, zenekarok számára csinos pavilonok, s az egész úgy van berendezve, hogy akár melyik elkényeztetett hölgy is ki lehet elégitve. Széltől, hótól meg vannak kimélve a koresolyázók s háborítatlan mulathat mindenki. Volt este, midőn 10,000 ember is vett részt az idegedző téli mulatságokban, s így képzelni lehet, mily nagy kiterjedésű a koresolyázó hely. A másik nyáron már három ily csarnokot építettek, melyek közül az egyik 23,000 négyszög lábnyi tért zár magába. Chicagóban nagyon általános a koresolyázás, s némelyek egész a fényűzésig viszik, örömet megadva egy pár ezüsttel kivert s rozsfából készült koresolyáért 50 dollárt is, mi a mi pénzünk szerint éppen 100 pfrt.

(M. A.) (*Ujabb afrikai utazók.*) Afrika, e rejtélyes földrész, még mindig ellenállhatlan vonzerőt gyakorol a merész, bátorlelkű utazókra. Triestbe a napokban ismét érdekes tudósítások érkeztek a legújabb afrikai expedíciókról. A Tripolisban székelő apostoli missionak főnöke, Angelo atya e

tudósítások szerint két világinak kíséretében elutazott Murzuk felé. A nagyhirű brémai utazó, Rohlf G. (Mustafa-Bey-Elnemjani) legutolsó — Kuka-ban kelt — levelében írja, hogy az oda utazás csak a legnagyobb erőfeszítés és fájdalom után sikerülhetett; minden kísérőjét egy ifju ember kivételével, erős láz fogta el. Az utasok barátságos fogadtatásban részesítvén a kuka-i zultán részéről, tovább indultak Wadai felé.

(M. A.) (*Az üstökös anyagi sűrűsége.*) Csak rövid idővel ezelőtt derítette föl a tudomány teljesen az üstökös anyag rendkívüli vékonyságát. Régebben az üstökösök hozzáütődését valamely bolygóhoz, a legnagyobb mértékben vészthozónak tekintették. Ilyenmü érintkezésnek tulajdonítá a nagy *Buffon* egész csillagrendszerünk keletkezését. Szerinte egy, a napra csapódott üstökös anyag-töredékeket választott el attól, s azokat a világűrbe sodorta. Ily összeütközéseknek tulajdonítják továbbá némely földtudósok ama nagy áradásokat, melyek földünket a történet-előtti időkben oly gyakran elborították. A tudomány világánál mind ezen vélemények elenyésztek. Ma már az üstökösöket egészen ártatlan égi testeknek tekintik, melyek éppen nem képesek a mindenség békéjét megzavarni. — A bolygók közvetlen szomszédságában látták már őket a legnyugodtabban elvonulni; kétszer észleltetett már a *Lexell*-féle üstökös Jupiter poroszói között, a nélkül, hogy a legkisebb zavart is előidézte volna. — *Faye* legújabb vizsgálatai szerint az üstökösök magva, mely legtömöttebb részüket képezi, alig kilenceszer sűrűbb légszivattyunkban azoknak a lehetőségig légtüresse tétele után visszamaradó légrézsnél; maga az üstök pedig ennél *tíz billió*-szor vékonyabb.

Képtalány

(Megfejtése a 20-ik számban lesz.)

— A 16-dik számban közölt képtalány értelme ez; „Aszpik.”

tok most csak a kijelölési bizottságra történtek ; osztrótokön lesz a főpolgármesteri választás ; de körülbelül sejteni lehetett már heffőn, hogy a főváros főpolgármestere Szentkirályi lesz, bár a Vidacs-párt is tekintélyes számu volt.

* (A *Patőfi szobor*) alapítókéjére ujabban Tisza László 807 frt. 39 krt. gyűjtött. E célra már körülbelől 11 ezer frt. kamatozik a takarékpénztárban.

* (A *koronázás idejére*) főrangú urak és hölgyek lovag-játékot terveznek a nemzeti lovardában. Ha csakugyan létesül, mindnyájan régi divatu, pompás öltönyökben vesznek részt a játékokban.

* (A *bécsi törvényszék elé*) közelebb egy Kossuth bankjegy került, melyet egy 15 kétkrajcáros szivar lopása miatt elfogott egyénnél találtak, s így elkövetett csinyjét még azon borzasztó büntény is tetézte, hogy az 1854-ben kelt Bach törvényt, mely a Mazzini sorsjegyek és Kossuth bankjegyek be nem szolgáltatójára 3 hótól 20 évre szóló börtönt rendel el, áthágta. Az államügyész maga is hivatkozott arra, hogy e rendelet már elévült, s hogy ily bankjegyben nem rejlik semmi államveszélyeztető, mégis a törvényszék ez áthágás és a csiny miatt egy heti szigorú börtönre ítélte.

* (Majthényi József báró) hosszabb száműzetése után Amerikából visszajött, hogy elfoglalhassa képviselői székét, melylyel Baranyamegye magócsi kerülete tisztelte meg.

* (A *postatűgy ideiglenes megosztása*) a magyar s az osztrák kereskedelmi miniszterium között úgy történik, hogy a magyarországi és erdélyi postatűgy egészen, az Oláhországban fenálló császári királyi postahivatalok közül a bukaresti, gyurgyevoi, ibraliai és plojesti, a Moldvában levők közül pedig a foksányi és a galaci postahivatalok — a magyar kereskedelmi miniszteriumnak lesznek alárendelve ; a többi moldva-oláhországi os. k. postahivatalok a leMBERGI, s a bolgárországiak a zágrábi postaiszolgáltatásához fognak tartozni, s ezekkel együtt az osztrák kereskedelmi miniszternek maradnak alárendelve. A bánági határvidék postatűgyi tekintetben a zágrábi postaiszolgáltatás alá rendeltetett.

* (A *képzőművészeti társulat*) és a pesti műegylet egyesülni fog. Kétségkívül nyereség lesz, ha vállvetve iparkodnak lendületet adni hazai művészetünknek.

* (Liszt Ferenc. *koronázási miséje*) már megérkezett. Magát Lisztet e hó közepére várják, s gr. Karácsonyi Guido vendége lesz.

* (A *magyar hölgyek által*) a m. akadémia disztetésére szánt szőnyeg a m. akadémia nagy termében, naponkint délelőtt 10 órától 12-ig látható ; a látni óhajtok az irói segély egylet javára 20 krt fognak fizetni.

— (A *női munka fölszabályozása*) és a nemesebb értelemben vett nőemancipáció kérdése, melyet már többször megpenditettek, mint örömmel tapasztaljuk, lelkes és befolyásos kezdeményezőre talált. Ez Veress-Beniczkzy Hermin asszonyosság, ki mint a „Fővárosi Lapok”-ban olvassuk, oly nőegylet megalapítására intézett több hölgyhöz fel-

szólítást, mely egylet egyrészezlől a csak munkájuk után élő nőket ebben segitene ; másrészezlől pedig oda törekednek, hogy a női művelődés minél szélesebb arányokban terjedjen. Az eszme most még természetesen csak kezdetleges. Ohajtjuk, hogy kiforjra magát s valóauljon.

* (Mennyi adót fizetnek ez évben a pesti házak után?) Az adóhivatali kimutatás szerint hétmillió 804,874 frtot. A házi urak értenek is hozzá, hogy bevegység busásan ez összeget.

* (Erdélyi alkotmányos jelenet.) A mult hó 24-ikén Abrudbányára a románok egyik képviselőjüket, Hodosiut várták Zarándból. A vidéki értelmiség és nem értelmiség nagy számmal tódult kifejezni hódolatát. A lobogón (sárga, kék és vörös,) melyet tiszteletére készitettek, e szavak voltak olvashatók : „Independencia Transilvaniei (Erdély függetlensége) és 1863. 1864 Ily kellemes emléke van román testvéreinek közt Schmerling uralkodásának.

* (Természeti tilnemény.) Kolozsvárott mult hó 29-én este 8 és 9 óra között igen szép égi tünetet láttak. Egy üstökőhöz hasonló fénygömb futott végig az égbolton, keletről északra, legszebb kékes világot szórva szét. Nagysága a Venust legalább négyszer meghaladta, de csak azon pillanatban, midőn megindult, azaz : jobban mondva látkörbe esett ; azután a távolság szerint apadott és fénytelenedett.

* (Haldlozás.) Konkoly Dezső, kinek nevével lapunkban is találkozhatott az olvasó, közelebb Szóláthon elhunyt. Még alig volt 25—26 éves és szülőin, testvérein s ismerősein kívül egy fiatal özvegy gyászolja. Béke poraira!

* (A budai nyári szinkörben) Bényei István szintársulata máj. 1-sőjén tartotta első előadását. A népszínház sorsa még mindig nincs eldöntve.

* (Kolombácsi legyek) mutatkoztak közelebb Temesvár környékén, de a szél nem sokára szétűzte őket.

* (Benedek altábornagy érdemjeleinek ellopláról) már irtunk. Albrecht főherceg sajátkezűleg irt hozzá levelet, a mint a tábornagy e bal esetéről értesült, s a levélhez több rendjel volt mellékelve, hogy egy pillanatig se nélkülözze azon becses emlékeket, „melyek megszerzéseért annyiszor kockáztatta életét.”

* (Magyar tábornokok arcképei.) Kutsai Imre debreceni körrajnyomdájában rövid idő alatt egy műlap fog megjelenni, azon 13 magyar tábornok arcképevel, kik 1849. október 6-án a szent ügyért Aradon elvértettek. A rajzot leghivebb eredeti képekről Barabás Miklós készíti. A műlap ára 2 frt lesz.

* (A kolozsvári utóbbi képviselő választás alkalmával,) melyen ufolag gr. Mikó Imre minisztert választák meg, Kossuth Lajos és Teleky Sándor gr. is kaptak szavazatokat.

* (Bátor nő.) Özv. Sesslerné Oravicán, kinél már több ízben törtek be rablók, a mult napokban ily eset ismétlődése alkalmával egyet közülök szerencsésen agyon lött.

* (A párisi kiállításról.) A magyar osztály kész, s már több napja meg van nyitva ; csak a

földesítések hiányzanak. E földesítések pedig igen gyakorlatiak lesznek, t. i. kimutatási táblázatokból fognak állani a nevezetesebb cikkek évi termelését s kiviteli forgalmát tüntetvén föl. A nemzetközi bíráló bizottság már nagyjából befejezte munkálatait. Az eredményrel sokan nem lesznek megelégedve, mert a franciák igen csekély számú érmet szándékoztak kiosztani, s e szándékuk mellett csakugyan meg is maradtak. A 47,000 kiállító közt csak 5000 érmet osztanak ki, s így csak minden tízediknek jut egy. Az érmek ily aránytalanul csekély száma dacára a magyar kiállítók még sem panaszkodhatnak, mert érdekeik tekintetében minden megtörtént, s az e részben nyilvánult aggodalmak alytalanságát fogják megismerni. Például lehet felhozni a bor és egyéb szeszes italok osztályát, melyben magyarországból mintegy 260, s az osztrák örökös tartományokból mintegy 140, vagyis összesen 400 különféle minőségű ital állított ki. Az egész birodalomból kiállított e 400 fajnak a francia bizottság csak 17 érmet határozott és pedig egy arany, négy ezüst, tizenkét bronz érmet. Ezek közül az egy arany és három ezüst érmet Magyarországnak jut. Malomiparunk részére szintén volt egy arany érmet száma, azonban e pontnál a bíráló tagok nem értettek egyet. A franciák részéről oly igények merültek fel, hogy a külföldi bíráló tagok egyhangulag lemondják az ez osztálynak szánt aranyérmekről azon feltétel alatt, hogy a francia malomiparnak se jusson ily érmet.

— (*Gyászhir.*) Ungvárról egy derék honleány Palóczy Horváth Mariának e hó 3-dikán Pinokoon történt elhunytát jelentik. Nagyszámú szerető rokonai és tisztelői fájlaik elhunytát.

* (*A zsidók választási képessége.*) Nagyváradról írják, hogy mind Biharmegye, mind Nagyvárad városa részéről az izraelita vallású birtokosoknak a cselekvő választási képesség megadatott. A megyei bizottságba továbbá valamint 1861-ben, ugy most is több izraelita meghívott.

* (*A Moszkában*) tartandó szláv népisme (etnographisi) kiállítását már említők. E kiállítási cím alatt gyűjtik össze a szláv elemek több képviselőjét, s minden kitüntetésekkel várják az „elnyomott testvéreket,” mint most Oroszországban nevezik azon szláv fajokat (a „boldog” lengyelek mellett) kik nem az orosz uralom alá tartoznak. A Moszkába utazás sz. Péterváron át történik s itt lesznek az első testvéri ölelések. Azon ünnepekről, melyekkel itt az osztrák szlávok elfogadására készülnek, következőket írják: Az első lakomát a legmagasabb orosz nemesség fogja adni, és pedig az egyesületi helyiségek roppant dísztermében. Pétervárott a szláv vendégek öt napig fognak tartózkodni. Egyik este tisztelőkre Glinkas az „Életünket a cárért” operája fog adatni, mert ez a vendégeknek a legjobb alkalmat nyújtja, nemzeti dallamokat hallani, és orosz viseleteket látni. Minden két vendég egy ingyen páholyt kap. A következő este Tolstói gróf új drámája: „A retentő János halála” fog adatni. Másnap este a híres orosz zeneszerző Balakirew rendez hangversenyt, melyen minden szláv-faj zenéje és éneke

képviselve lesz. Továbbá nagy táncvigalom fog adatni, mely még az észak-amerikai vendégeknek adottnál is fényesebb lesz. A moskui ünnepek, hol a vendégek tíz napig fognak tartózkodni, még nagyobb szerűek lesznek. Pétervárott ugy, mint Moszkában minden vendégnek szabad lakáson és étkezésen kívül, magán-fogat is fog rendelkezésére adatni. A belépés minden intézetbe, gyárba sat. szabad. — Ezen kiállítást eddig vagy 80 osztrák és török szláv ígérkezett meglátogatni, és pedig: 30 cseh, 5 ruthen, 2 tót, 16 horvát, 8 magyar szerb, 6 fejedelemségi szerb, 4 bolgár, 12 montenegrói, bosnyák és hercegovinai.

* (*Az akadémia*) érdekes pénzügyi temény birtokába fog jutni. B. Prokesch-Osten konstantinápolyi osztrák követ 100 db arany-ezüst régi pénzt készül ajándékba küldeni. Mind kalifák pénzei.

* (*A Tisza mentében*) mindenütt nagy az ijedség. A nagy ár sok helyen áttörte a gátokat. Szegednél eddig páratlan magasságot ért el a víz. A gátak még védelmezik a várost, de ha az áradat növekszik, a leg gondosabb elővigyázat is haszontalan lesz.

* (*Egy Aradon kivégzett honvéd*) törzsiszt özvegyének, ki 1849 óta nagy nélkülözések közt élt, 6 Felsége 250 frtnyi kegyppénzt rendelt évenként.

Irodalom.

— (*Deák Ferenc mint államférfi, mint szónok s mint honpolgár.*) Irtá Herczeghy Mór a sz. Lázár-rend lovagja. Ára 50 kr. A kis füzet sok jóakarattal van írva; formája mesze esik a Maculay s azt mintául választott Csengery és Kemény formájától, nagy férfiak ezen hatalmas jellemkép-festőjéitől. — mindazáltal könnyed elbeszélése a mélyre hatni nem igyekvő olvasónál tetőzésre találand. — Ára 50 kr.

— (*Lauffer Vilmos kiadásában megjelent*) „A kiegyenlítés okmánytára története,” mely a rajzárának, s az eszbeni Schmerling fele tartománygyűlésnek s utóbbi országgyűléseinknek hasáink közjogi állapotára vonatkozó történetét és okmányait nyújtja. Ezen, hasznos kézikönyvül szolgáló okmánytár két füzetben jelenik meg, s az első már elhagyta a sajtót. Ára 1 ft.

— (*Magyarnyelvű izraelita testvéreinknek*) egy igen életrevaló és hasznos irányban szerkesztett magyar lapja van, mely Fischer Nánán szerkesztése mellett és „*Israelita magyar néptanító*” címmel Sárospatakon jelenik meg. E lap célja izraelita testvéreink magyarosodását s kivált az újabb zsidó nemzedék nevelésével foglalkozók ismereteit terjesztetni, s miért is buzogni ajánljuk hasáink nyilvános és magán izraelita tanítóinak figyelmébe. A bő tartalma s havonként egyszer megjelenő lap ára egész évre 2 ft, mely összeg a szerkesztő neve alatt Sárospatakra küldendő.

Szerkesztői üzenetek.

- *Szalontára*: K. S.-nak. Igen gyöngye kísérlet.
- *Seamos-Ujvárra*: Megtisztelő sorait örömmel vettük s most már várva várjuk kérésünk teljesültét.
- *Párisba*: Ohajtását csak néhány nap múlva teljesíthetjük. Ott azt mondták, hogy nagyon népies.
- *Aranyos Maróthra*: A humorisztikusabbak jobbak, de ezek is gondosabb kidolgozást igényelnének, hogy valamelyik jobb öclapunkban megjelenhessenek.
- *Derecskére*: K. K. K.-nak. Vörösmarti „Vén cigánya” után ez a „Vén hegedűs” nagyon gyöngön húzza.
- *Kolozsvárra*: Ö. Á.-nak: Z. I. hagyatéka nem jutott kezeink közé, így hát eddig nem is közölhetük. A lyra ömlégesinek és ismeretterjesztő lapban csak nagyon ritkán juthat hely. A küldött statisztikai adat igen jó, csak hogy e lapban már régen megjelent.